

FÖRSVARSHÖGSKOLAN C-UPPSATS

<i>Författare</i> Mj Christian Andersson	<i>Förband</i> Amf 1	<i>Kurs</i> ChP 02-04
<i>FHS handledare</i> Övlt Arne Baudin och Doc Lars Ericson, KVI		
<i>Uppdragsgivare</i> FHS KVI	<i>Beteckning</i> 19 100:2051	<i>Kontaktman</i>
<u>Framgångsfaktorer bakom gerillakrigföring</u>		
Sammandrag Gerillakrigföring som metod i konflikter som inte är mellanstatliga är aktuella att studera ur ett svenskt perspektiv. Ett ökat internationellt militärt åtagande föranleder valet av ämne, samtidigt som okonventionella tillvägagångssätt omgärdas av fascination. Uppsatsen undersöker vilka faktorer som ligger bakom framgångar med gerillakrigföring, i syfte att öka medvetenheten om de företeelser som behöver uppmärksammas i en konflikt med gerillakrigsinslag. I arbetet utnyttjas en induktiv metod kombinerad med fallstudier. Inledningsvis skapas en definitionsgrund för gerillakrigföring. Därefter provas teorin om krigföringens principer som framgångselement på krigen i Algeriet (1954-62) samt Malaysia (1948-57). De viktigaste resultaten är att framgångsfaktorer på taktisk nivå skiljer sig marginellt mellan gerillakrigföring och konventionell krigföring. Vidare har interaktionen mellan civilbefolkningen, motivet för kamp och aktörerna som brukar gerillametoder framkommit som ytterst väsentlig för utgången av de studerade konflikterna. Problemställningen för undersökningen är: Beror det på krigföringens principer att gerillataktik kan vara framgångsrik? Den avslutande diskussionen konstaterar att vid ett möte med okonventionella metoder måste hela existensen för en konflikt beaktas. Nyckelord: Krigföringens principer, framgångsfaktorer, gerillakrigföring, upprorsrörelse		

*”The guerrilla wins if he does not lose.
The conventional army loses if it does not win.”**

Det ovanstående tänkvärda och något lakoniska uttalandet yttrades av statsmannen Henry Kissinger mitt under brinnande Vietnamkrig, 1969.

*Källa: Mack, Andrew, ” Why big nations lose small wars”, *World politics*, vol 25, nr 2, januari 1975, s 185

Innehåll

1. INLEDNING.....	5
1.1 BAKGRUND TILL VALT ÄMNE	5
1.2 TIDIGARE FORSKNING.....	6
1.3 SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING.....	9
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
1.5 AVGRÄNSNINGAR OCH ANTAGANDEN	9
1.6 METOD.....	10
1.7 DISPOSITION.....	12
1.8 CENTRALA BEGREPP.....	12
1.9 MATERIAL OCH KÄLLKRITIK	14
2. TEORIANKNYTNING	15
2.1 INLEDNING	15
2.2 KRIGFÖRINGENS PRINCIPER ENLIGT FULLER	16
2.3 SLUTSATSER.....	19
3. VAD KONSTITUERAR GERILLAKRIG.....	23
3.1 INLEDNING	23
3.2 TYPER AV KRIGFÖRING.....	23
3.3 GERILLANS URSPRUNG	26
3.4 ORGANISERAT KOMPLEMENT TILL REGULJÄR KRIGFÖRING	27
3.5 GERILLAKRIGET – ETT FOLKKRIG.....	27
3.6 GERILLAKRIG – FRIHETSKRIG OCH SOM ETT MEDEL I NATIONELLA UPPROR	28
3.7 REVOLUTION OCH GERILLAKRIG	29
3.8 GERILLANS STRATEGI OCH TAKTIK.....	31
3.9 ASYMMETRISK KRIGFÖRING	32
3.10 TERROR – EN DEL AV GERILLAKRIGET?.....	33
3.11 LÅGINTENSIVA KONFLIKTER	33
3.12 SYNTES	34
4. FALLSTUDIE ALGERIET	36
4.1 INLEDNING	36
4.2 HISTORIK	36
4.3 AKTÖRERNAS ORGANISATION	38
4.4 KRIGFÖRINGSPRINCIPERNA	40
4.5 ÖVRIGA FRAMGÅNGSFAKTORER.....	43
4.6 TECKEN SOM TALAR EMOT KRIGFÖRINGSPRINCIPERNA	44
4.7 SLUTSATSER.....	44
5. FALLSTUDIE MALAYSIA.....	46
5.1 INLEDNING	46
5.2 HISTORIK	46
5.3 AKTÖRERNAS ORGANISATION	48
5.4 KRIGFÖRINGSPRINCIPERNA	51
5.5 ÖVRIGA FAKTORER SOM FÖRSVÅRADE UPPRORET	53

5.6 TECKEN SOM TALAR EMOT KRIGFÖRINGSPRINCIPERNA	53
5.7 SLUTSATSER.....	54
6. RESULTAT	56
7. SLUTDISKUSSION OCH SAMMANFATTNING	57
7.1 RESULTATDISKUSSION	57
7.2 METODDISKUSSION	59
7.3 IMPLIKATIONER FÖR FÖRSVARSMAKTEN.....	60
7.4 SAMMANFATTNING	62
8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	65
8.1 TRYCKTA KÄLLOR.....	65
8.2 LITTERATUR.....	65
8.3 LITTERATUR FRÅN INTERNET	67
9. ABSTRACT	68
10. KARTBILAGA.....	69

1. Inledning

1.1 Bakgrund till valt ämne

Sveriges fördjupade åtaganden i internationella insatser aktualiserar frågan om Försvarsmakten är rätt utrustad och tränad för den miljö som väntar. Vårt land har i likhet med övriga västländer en tradition av utvecklade metoder för konventionell krigföring och traditionen pågår fortfarande. Efter 1990-talets senare hälft står det klart att få stater kan utmana västvärlden i krig med konventionella medel.¹ Inte minst i Kuwaitkriget (1990-1991) visade sig USA:s och NATO:s dominerande teknologiska överlägsenhet, bland annat avseende vapen- och ledningssystem. Mot denna bakgrund är det högst sannolikt att aktörer med bristande resurser kommer att använda sig av andra metoder för krigföring, i framtida konflikter.

Okonventionella krigföringsmetoder kan låtas vara ett samlingsbegrepp inom militärteorin för koncept som asymmetrisk krigföring, lågintensiva konflikter, upprorskrig, gerillakrig och terrorism.² Av världens idag pågående mellan 25 och 30 konflikter är huvuddelen av inbördeskrigs- och lågintensitetskaraktär.³ I den mån det går att betrakta konventionell krigföring som en drabbning mellan två reguljära arméer, som har ursprung i respektive stat eller nation, står västvärlden inför kanske inte nya men bredare utmaningar när det gäller väpnade konflikter.

Är då den som utövar okonventionell krigföring chanslös mot den som tillämpar konventionella metoder med stora resurser och överlägsen teknik? Svaret är nej. Historien saknar inte exempel på hur etablerade försvarsmakter kommit till korta mot okonventionella förfaringssätt: Frankrikes Asienkampanj på 1950-talet, USA i Vietnamkriget och f d Sovjetunionens krig i Afghanistan under 1980-talet. I förekommande fall har inslaget av gerillakrigföring varit av omfattande art. En alltför ensidig inriktning på konventionella stridskrafter och krigföringsmetoder kan alltså innebära svårigheter och begränsningar för att nå de politiska målen.

Gerillakrigföring som metod har alltså omgärdats av några övergripande schabloner. Ofta har det handlat om den svages kamp mot en övermakt. Inte sällan har gerillakrigarna framstått som finurliga och behäftade med en närmast övernaturlig förmåga att vinna framgång med små resurser. I konflikter världen över har gerillakrigföringen kunnat engagera befolkningen mot upplevda orättvisor. Gerillakrig beskrivs ibland som långdragna, utan tydlig målsättning, med stora

¹ Med västvärlden avses här ett mer vidgat begrepp än den klassiska öst- och västindelningsnormen efter kriget. Idag kan huvuddelen av världens utvecklade industriländer aspirera på att betecknas som ett västland, i vissa avseende, tex militärmaktens modernitet, även Kina, Japan och Ryssland.

² Med okonventionell avses inte massförstörelsevapen. För begreppen se vidare Rekkedal, Nils Marius, *Modern Krigskunst*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2002, Hädanefter Rekkedal, 2002

³ Antalet varierar beroende på var gränserna sätts för konflikt och krig. Ref: <http://www.cdi.org/dm/2003/dm1-2003pdf> (2003-09-29)

umbäranden för utövaren och civilbefolkningen och beroende på att inga andra alternativ funnits. Trots dessa villkor kan betydande framgångar nås.

Ovanstående redogörelser inbjuder till att undersöka ett centralt problemområde. Detta omfattar de faktorer som gör gerillakrigföringen till en framgångsrik metod.

Författaren gör inte anspråk på att ge en heltäckande bild av gerillakrigföringens konstitution, problemområdet är alldeles för komplext för det. Syftet är att ge ett exempel på vad som kan utgöra gerillakrigets framgångsfaktorer genom att pröva principerna för konventionell krigföring. Förhoppningsvis kan uppsatsen tjäna som ett inlägg i debatten för vad en traditionellt orienterad försvarsmakt som Sveriges bör uppmärksamma i förändrade krigföringskontexter.

1.2 Tidigare forskning

Uppsatsens ämne sträcker sig över en rad olika forskningsområden, såsom konflikthantering, strategiska studier, militärteori och historia. Av den anledningen finns det rikligt med material att ta utgångspunkt ifrån. Även om arbetet har en huvudlinje så tangeras flera andra centrala teman. Det är inte bara gerillastrategi och gerillataktik i sig som omfattas, utan också närliggande områden som de fundamentala frågorna om varför krig uppstår, hur krig skall vinnas och betydelsen av parternas förutsättningar för krig. I sin artikel "How the weak win wars" lanserar Ivan Arreguín-Toft en teori om att resultatet av asymmetriska konflikter beror på den strategiska interaktionen. Essensen av teorin är att en stark aktör förlorar asymmetriska konflikter på grund av felaktigt vald strategi i förhållande till motståndarens strategi.⁴ Denna teori visar sig vara en användbar utgångspunkt för detta arbete och kommer att utgöra det yttre ramverket. Konfliktforskningen kantas också av en rad definitioner av olika företeelser, vilka har blivit vedertagna. Flera av dessa behandlas av Arreguín-Toft och är senare föremål för tillämpning också i denna avhandling.

Strategisk interaktion

Teorin utgår från två grundläggande antaganden och fyra olika strategier. Antagande ett innebär att den starkare (materiellt och personellt) aktören är den som attackerar och startar konflikten mot den svagare och försvarande aktören. Antagande två innebär att de fyra strategierna är krigsvinnande snarare än krigs avslutande. Strategierna är uppdelade i två varianter för den som attackerar respektive den som försvarar.⁵

Attackstrategier

1. Direkt attack, som går ut på att militära styrkor används för att besegra motståndarens dito. Som namnet indikerar är strategin direkt och målet är att vinna kriget genom att förintna fiendens förmåga till väpnat motstånd.

⁴ Arreguín-Toft, Ivan, "How the weak win wars", *International Security*, vol 26, No 1, 2001, s 95

⁵ Ibid, s 100-104

2. Barbarism, systematiska förbrytelser mot krigets lagar för att nå ett militärt eller politiskt mål. Strategin är av indirekt karaktär genom att den inriktar sig mot att bryta motståndarens vilja till kamp, ofta med inslag av att plåga [sic] som medel, t ex strategisk bombning och repressalier mot civila.

Försvarsstrategier

1. Direkt försvar, stridskrafter används för att hindra motståndaren att erövra territorium eller att förstöra egendom. Målet är motståndarens militära styrkor, vilka skall reduceras så att anfall inte kan ske. Strategin är av det direkta slaget.
2. Gerillakrig som strategi, innebär att väpnade styrkor skall angripa motståndaren för att åsamka förlust av personal, förnödenheter och tid, men samtidigt undvika direkt konfrontation. Detta tärande tillvägagångssätt är avsett att sänka motståndarens vilja att kämpa och således är strategin indirekt.

Varje strategi har sin ideala motstrategi och i den mest utrerade formen finns det bara två strategiska metoder nämligen direkt och indirekt, menar Arreguín-Toft.⁶ En konfrontation där parterna använder sig av samma strategi, direkt-direkt eller indirekt-indirekt, innebär förlust för den svagare parten. Orsaken är att den svagare inte kan avleda eller värja sig för den starkares överlägsna styrkeresurser. En konfrontation där motsatta strategiska metoder möts, direkt-indirekt eller indirekt-direkt, är däremot till fördel för den svagare på grund av att då undviks den starkare aktörens överlägsenhet.⁷ Nedan följer ett något mera utvecklat resonemang om de fyra interaktionsfallen.

Direkt attack mot direkt försvar: I detta fall har aktörerna gjort likartade prioriteringar över vilka mål de är beredda att slåss.⁸ När kraftmätningarna sammanfaller till platser eller funktioner kommer resurser att stå mot resurser. Den enkla logiken blir att den med flest resurser vinner. Då direkt metod praktiseras av såväl stark som svag aktör vinner den starke aktören.

Direkt attack mot indirekt försvar: En typisk variant av indirekt försvarsmetod är att använda irreguljära trupper.⁹ Dessa uppträder bara i samlad styrka vid det aktuella stridsögonblicket för att sedan upplösas och skingras ut i omgivningen. En angripare, med reguljära styrkor, riskerar då att i hög grad bekämpa ickekombattanter, vilket i sin tur ökar försvararens vilja till motstånd. Pågår konflikten under lång tid blir motståndet bara starkare och starkare. Tiden är således på

⁶ Det resonemang Arreguín-Toft för har uppenbara likheter med André Beaufre och hans teorier om strategi. I korthet bygger den direkta strategin på att avgöra konflikter genom militära medel. Den indirekta strategin söker avgöranden genom att bl a påverka psykologiska faktorer som moral och vilja, militära medel utesluts inte. Se vidare André Beaufre, *Modern strategi för krig och fred*, 1963

⁷ Stycket bygger på: Arreguín-Toft, Ivan, "How the weak win wars", 2001, s 105

⁸ Ibid, s 107

⁹ Ibid

försvararens, den svagares, sida och indirekt strategi leder till framgång vid en konflikt mot en stark aktör, som använder direkt strategi.

Indirekt attack mot direkt försvar: I kraft av sina resurser kan en stark aktör välja att tillämpa indirekt attack genom att angripa motståndarens vilja till motstånd. En idag vanligt förekommande form av indirekt attack mot direkt försvar är strategisk bombing. Det är dock inte ovanligt att resultat blir det motsatta – bombingarna ökar beslutsamheten hos försvararna när icke-kombattanter dödas och infrastruktur ödeläggs. De starka aktörerna förlorar för att tiden är på försvarens sida och angriparen lätt kan tendera till barbarism.¹⁰

Indirekt attack mot indirekt försvar: Indirekt försvar, till exempel gerillakrigföring, förutsätter att angriparen är begränsad av vissa moraliska faktorer. Har en stark angripare förmåga att bortse från moraliska begränsningar är den svagare försvararens framgångspotential låg. Barbarism, som indirekt attack, är en framgångsrik metod om den kan riktas mot de båda avgörande faktorerna för gerillakrigföringens existens – fristaden (ostört basområde för gerillan) och stödet från befolkningen.¹¹ Sammantaget bekämpas kapaciteten att slåss och den starkare aktören vinner.

De bärande slutsatserna av Arreguín-Tofts undersökning är att starka aktörer förlorar asymmetriska konflikter mot svaga aktörer på grund av felaktigt valda strategier. En interaktion med lika strategier är till förmån för den starkare parten för att villkoren för seger, värden som skall försvaras/angripas och målen är delade. I detta sammanhang är det den relativa styrkan som är den avgörande faktorn. Motsatta strategier ger den svagare aktören fördelar för att de kan offra värden för tid. Tiden står här i relation till den starkare aktörens politiska sårbarhet.¹²

Kritik mot Arreguín-Toft

Med sitt imponerande fallstudiematerial har Arreguín-Toft täckt inte mindre än 197 asymmetriska konflikter och funnit att cirka 30 procent av dessa har vunnits av svaga aktörer. Materialet visar också att i de fall den svagare vann var förekomsten av olikartad strategi 63 procent. Forskningen kan minst sagt sägas vara väl belagd. Undersökningen spänner över flera problemområden och redogör ingående för den starkes dilemma och den svages möjligheter. De tydliga beskrivningarna av vilka omständigheter som måste råda för att de olika strategierna skall vara framgångsrika är ytterligare en styrka i undersökningen.

Svagheten med teorin om strategisk interaktion är att den söker sina svar på en övergripande nivå. Sannolikt borde det vara så att **de som är satta att utföra den bestämda strategin har stor inverkan på utgången i en konflikt**. Genialitet bland beslutsfattare, förmågan att utnyttja möjligheter, konsten att slå mot vitala punkter och hanteringen av stridens friktioner är svåra att fånga på den

¹⁰ Arreguín-Toft, Ivan, "How the weak win wars", 2001, s 108

¹¹ Ibid, s 109

¹² Ibid, s 122

strategiska nivån. Osökt väcks frågor om vilka medel och metoder som kan ha varit avgörande eller bidragande till resultaten på den taktiska nivån. Nu är inte avsikten att försöka kullkasta teorin av Arreguín-Toft, utan det resultat som förväntas i föreliggande verk skall ses som indicier vilka antingen stödjer eller kompletterar strategisk interaktion.

1.3 Syfte och problemformulering

Denna uppsats har som syfte att dels beskriva gerillakrigföringens fundament, dels att undersöka vilka faktorer som leder till framgång med denna typ av krigföring.

Krigföringens principer sammanfattar de faktorer som bidrar till framgång i konventionell krigföring. I historien finns det exempel på att en part som för gerillakrig med knappa resurser kan vinna mot en motståndare med överlägsna resurser. Frågan som då infinner sig är om gerillakrigföringen och närmare bestämt dess taktik har annorlunda, eller samma, faktorer för framgång än den konventionella krigföringen? Föreliggande uppsats skall medelst fallstudier undersöka fenomenet om **det beror på krigföringens principer att gerillataktik kan vara framgångsrik.**

1.4 Frågeställningar

För att göra problematiseringen mera överskådlig och som en hjälp att dela upp den övergripande frågan konstrueras och besvaras följande delfrågor:

- Vilka är gerillakrigföringens metoder och i vilka konfliktsammanhang förekommer gerillakrig?
- Vilka är de särskiljande framgångsfaktorerna mellan irreguljär och konventionell krigföring?

1.5 Avgränsningar och antaganden

Konflikterna som studerats har hämtats från tiden efter 1945. Tidigare forskning visar att andra världskrigets slut innebar början på en epok där konflikter av asymmetrisk karaktär började breda ut sig, i synnerhet kunde en tydlig framgång för okonventionella metoder identifieras.¹³ Gerillakrigföring som metod att bekämpa gerillakrig (anti-gerillakrig) behandlas inte i uppsatsen.

Krigföringens principer antas vara föreskrivna konventionella metoder, vilket motiveras med att deras ursprung bygger på iakttagelser av traditionell krigföring från 1800-talets början.

¹³ Arreguín-Toft, Ivan, "How the weak win wars", 2001, s 97

1.6 Metod

Uppsatsen använder sig av en induktiv metod kombinerad med fallstudier.

Induktion: ”Induktion innebär att man drar allmänna, generella, slutsatser utifrån empiriska fakta. Induktion förutsätter alltså kvantifiering.”¹⁴

Fallstudie: Innebär att ta en liten del av ett stort förlopp och med hjälp av fallet beskriva verkligheten och låta fallet representera verkligheten.¹⁵

Först skapas en definitionsgrund för vad som konstituerar gerillakrigföring. Detta sker genom att redogöra för utmärkande drag, utifrån militärteoretisk litteratur, i gerillakrigföring. För att bilda en så heltäckande definitionsgrund som möjligt diskuteras förhållandet mellan gerillakrig och begreppen lågintensiva konflikter och asymmetrisk krigföring. Ytterligare distinktion av gerillakrigföring görs genom att diskutera krigföringsnivåer.

Definitionsgrunden används sedan i fallstudierna för att kunna påvisa att de valda fallen är exempel på gerillakrig. Fallen hämtas från konflikter i Afrika och Asien. Den litteratur som används för att skildra de olika konflikterna har studerats med koncentration till stridigheternas utfall. Att välja Afrika som ett av undersökningsområdena för uppsatsen har flera motiv. Kontinentens historia är behäftad med mängder av konflikter av upprors- och gerillakaraktär. Västländer har frekvent varit inblandade i dessa krig, inledningsvis genom kolonisation och senare i stödoperationer av fredsfrämjande karaktär. Sveriges återupptagna engagemang i Kongo genom MONUC (United nations observer mission in the democratic republic of Congo) och FK 01 (Flygplatsenhet Kongo) är ett inte oväsentligt incitament för valet av forskningsdomän.

Fallstudierna är två till antalet och får därmed representera gerillakrigföring i denna undersökning. Materialet i fallstudierna består av kritiskt granskande textanalyser. Valet av fall följer principerna för strategiskt urval och närmare bestämt den typiska varianten.¹⁶ Urvalsunderlaget består av konflikter av asymmetrisk karaktär och med inslag av gerillakrigföring. Den definitionsgrund som skapas för undersökningen är liktydig med den typologi som urvalsmetoden föreskriver. Författaren är väl medveten om att fler fall skulle innebära ett säkrare statistiskt underlag, tids- och utrymmesskäl talar dock emot detta. De fall som valts för undersökningen är Algeriet (1954-62) och Malaysia (1948-57).¹⁷ Anledningarna till dessa val är att konflikterna utspelar sig under ungefär samma tidsepok, att den vapenteknologiska nivån är likartad och att varje konflikt har en västerländsk aktör. Det vid första anblicken godtyckliga valet överskuggas

¹⁴ Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*, Malmö: Team Offset & Media, 1998, s19

¹⁵ Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod*, Lund: Studentlitteratur, 1993, s 31

¹⁶ Esaiasson, Peter, et al, *Metodpraktikan*, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2002, s 171 ff

¹⁷ Under aktuell tidsperiod hade inte Malaysia bildats som stat eller fått sitt nuvarande namn. För att undvika missförstånd användes det moderna namnet istället för det samtida Malacka eller engelska *Malaya*.

förhoppningsvis av den framtagna definitionsgrunden. För att reducera något av den inbyggda osäkerheten med vald metod används tidigare forsknings urvalsunderlag av konfliktfall (se kap 1.2). Ytterligare extern validitet skulle givetvis uppnås genom upprepade undersökningar. Sammantaget bör generaliserbarheten av uppsatsens resultat betraktas med försiktighet.

Framgångsfaktorer är synnerligen vitala i denna uppsats. Det som betecknar framgång är dock ofta belagt med subjektiva värderingar. För att vetenskapligt kunna fastlägga vilka faktorer som bidrar till framgång i krig används teorin om krigföringens principer. Dessa principer kommer att formas till operationella indikatorer och därefter genomförs ett urval av vilka som skall vara med i undersökningen. Basen i operationaliseringen utgörs av antagandet att med tillämpning av krigföringsprinciperna nås framgång i konventionell krigföring. Det begränsade antalet principer beror på att en fullständig bearbetning skulle ta för stort utrymme. Motivering till val och resonemang fullföljs under kapitlet teori-användning.

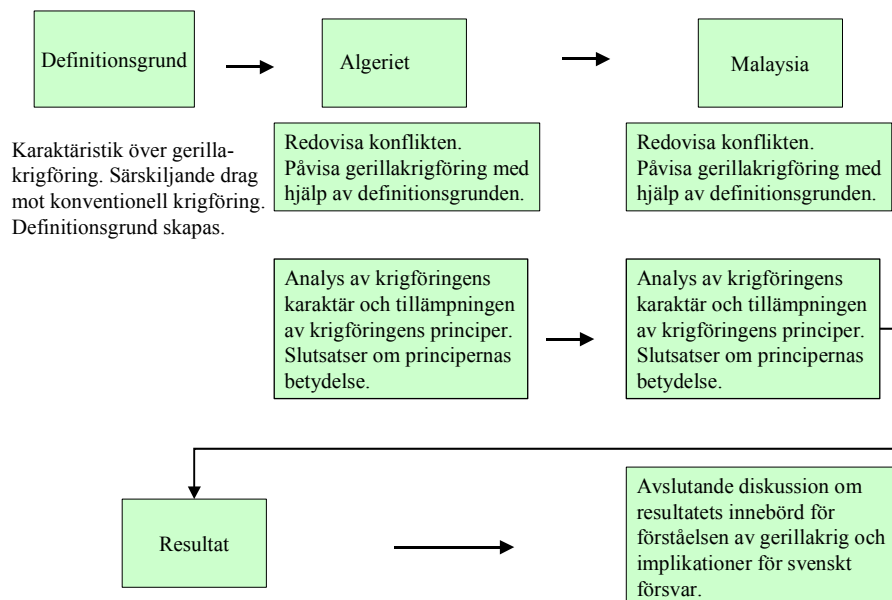
Fallstudierna genomförs enligt följande:

Inledningsvis ges en allmän beskrivning av konflikten, vilken syftar till att påvisa faktorer som överensstämmer med definitionsgrunden för gerillakrigföring. Därefter analyseras konfliktens dominerade drag för att kunna utläsa krigföringskaraktäristiken och framgångsfaktorer hos den aktör som för gerillakrig, samtidigt som indikatorer för krigföringsprinciperna iakttas. Slutsatser som dras från analysen ger ett delsvar på betydelsen av krigföringens principer. Analyserna skall ge indikationer på om gerillakrigföringen har likadana, helt annorlunda eller varianter av framgångsfaktorer jämfört med konventionell krigföring. De slutsatser som emanerar från analyserna används sedan för att slutgiltigt besvara uppsatsens problemformulering.

För att öka validiteten och möjliggöra en nyanserad resultatdiskussion prövas definitionsgrunden och de operationella indikatorerna i fall nummer två mot en konflikt som får utgöra korrektiv, Malaysia (1948-57). I denna fallstudie granskas en konflikt där utövarna av gerillakrigföringens metoder förlorade. Om det går att identifiera frånvaro av krigföringens principer erhålls intern validitet för att gerillakrigföring har samma framgångsfaktorer som konventionell krigföring. Givetvis är förutsättningen för denna validering att den första fallstudien visar att framgång berodde på krigföringens principer.

Avslutningsvis diskuteras innebörden av dragna slutsatser för förståelsen av gerillakrig och vad svenskt försvar särskilt skulle behöva iakttas vid en indragning i en gerillakonflikt.

Bild 1. Utvisande uppsatsens metodiska uppbyggnad.

1.7 Disposition

I kapitel 2 bearbetas och presenteras den teori anknytning som utnyttjas. I kapitel 3 redogörs och diskuteras gerillakrigföringens beståndsdelar och skillnader mot konventionell krigföring. I detta sammanhang besvaras frågan om gerillakrigföringens metoder. De två nästföljande kapitlen, 4 och 5, innehåller fallstudier där inbördes slutsatser dras. Det 6:e kapitlet behandlar slutsatserna i en gemensam koncentrerad kontext och här besvaras arbetets problemformulering i huvudsak. I uppsatsens 7:e kapitel, diskussionsdelen, behandlas tillämpad metod, slutsatsernas innebörd och förslag på framtida forskning.

1.8 Centrala begrepp

Strategi

Plan eller förhållningssätt i form av mål, medel och metoder för hur tillgängliga resurser bör utvecklas, tillföras eller användas för att uppnå överordnade syften.¹⁸ I förekommande fall avses militära mål, medel och metoder.

Operativ nivå

På den operativa nivån klarläggs målen utifrån de överordnade militärstrategiska målen samt hur tilldelade medel, i form av stridskrafter, skall utnyttjas och samordnas i olika typer av större, främst gemensamma operationer.¹⁹ Denna nivå

¹⁸ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm: Försvarsmakten, 2002, s 61

¹⁹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s 70

utgör länken mellan de militärstrategiska målen och de taktiska förband som skall utföra stridsinsatserna.

Taktik

Taktik omfattar samordning av taktisk verksamhet inom enskilda slag och mindre operationer. På den taktiska nivån klarläggs målen utifrån de överordnade operativa målen samt hur taktiska förband, enskilt eller med andra taktiska förband, skall utnyttjas och samordnas i olika operationer.²⁰ En kompletterande definition återfinns hos DuPuy:

”Tactics is the technique of deploying and directing military forces (troops, ships, or aircraft, or the combinations of these, and their immediate supporting elements) in coordinated combat activities against the enemy in order to attain the objectives designated by strategy or operations.”²¹

Okonventionell och irreguljär krigföring

Båda begreppen används som företrädare för den typen av krigföring som inte har särskilda regler eller följer särskilda reglementen, traditioner och doktriner. En vidareutveckling sker i kap 3.

Konflikt

Begreppet används med hänseende till: ”... väpnade konflikter (krig) utspelar sig kring territoriella frågor (t.ex. gränsdragningar), makt och inflytande, mellan och inom stater, där vapenmakt medvetet används för att tvinga fram eftergifter från eller helt eliminera motsidan.”²²

Aktör

Begreppet används universellt och avser: stater, nationella grupper, fraktioner och stridande grupperingar. I uppsatsen förekommer begreppet svag aktör som syftar främst till att vara militärt svag – personellt och materiellt, omvänt förhållande gäller begreppet stark aktör.

Gerilla

Med gerilla förstås de personer eller grupper av personer som utför gerillakrigföring och inte är en del av en stats reguljära väpnade styrka.

Gerillakrigföring

Begreppet avser de från politiska och sociala aspekter skilda stridshandlingar, medel, och tillvägagångssätt som utförs av en gerillarörelse. Fokus ligger på taktisk nivå och begreppet skall skilja ut den typ av krigföring som avviker från det som anses vara kutym.

²⁰ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s 70

²¹ Rekkedal, 2002, s 398

²² Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/> (2003-10-17)

1.9 Material och källkritik

Då det gäller krigföringens principer är det för en c-uppsats ett oöverstigligt arbete att söka efter någon primärkälla. I studierna av olika verk har det inte framkommit någon enskild person som gör anspråk på att vara upphovsman. De böcker av John F C Fuller (1878-1964), som studerats, bedöms i sammanhanget ha god trovärdighet. Förutom att Fuller är officer har han teoretiserat om krig både före och efter sitt eget deltagande i första världskriget. Fuller visar också att han relaterar sin forskning inte bara till sin samtid utan också historiskt tillbaka. Därutöver bedöms Fullers ståndpunkter och slutsatser sakna tendentiösa vinklingar. Det vill säga att innebörden av krigföringens principer inte är tillrättalagda, t ex för mekaniserad krigföring, utan är generellt överförbara och tidlösa. För att få perspektiv på Fullers definitioner studerades också svenska bearbetningar, vilka visade sig överensstämma i huvudsak.

När det gäller gerillakrigföringen har såväl texter från utövare av krigföringsmetoden som akademiska bearbetningar studerats. Det går att urskilja två grundläggande perspektiv på gerillakrigföring i använt material. Det ena fastslår att gerillakrig bara är en metod som kompletterar konventionell krigföring. Perspektiv nummer två betraktar gerillakrigföringen som en övergripande strategi. Oavsett perspektiv så är skillnaderna marginella i uppfattningen om de taktiska tillvägagångssätten.

Den litteratur som använts för fallstudierna har enbart, med ett undantag, varit av västligt slag. Inga algeriska eller malaysiska alster har nyttjats. Det finns en mycket begränsad dokumentation gjord av gerillan, och i förekommande fall på det inhemska språket. En rad omständigheter som försvårar forskningen av Algeriet är den utbredda analfabetism som rådde under kriget och den slutenhet som följde i och med självständigheten. De algeriska myndigheterna har velat lägga lock över den period då kriget utkämpades mot fransmännen, vilket gjort att förna medlemmar av gerillan har undvikit offentlighet. I Malaysia förlorade gerillan och på slutet var den både oorganiserad och svag, vilket sannolikt förklarar utebliven dokumentering. Det finns ingen anledning att ifrågasätta de historiska beskrivningarna i något av det material som behandlats. För varje studie har flera bearbetningar granskats och överensstämmelse råder. Emellertid finns det en tendens att ibland framställa gerillans handlingar som inte riktigt legitima. Ur västligt perspektiv finns det en problematik i hur gerillan skall betraktas: frihetskämpar eller terrorister. En viss balans kunde skapas för undersökningen av Algeriet i och med material från en arabisk författare.

Det förtjänar att påminna om att båda konflikterna utkämpades under en tid då det fanns en utbredd skräck för kommunism. Författare inte minst från Europa är givetvis påverkade av sin tidsanda, något som t ex i Julian Pagets fall kommer till uttryck i en viss partiskhet i hans skildringar.

2. Teorianknytning

2.1 Inledning

De element som tänkbart kan förklara framgång i krigföring har varit föremål för forskning lika länge som kriget i sig självt existerat. Krigföringens principer, krigföringens grundprinciper, operativa principer eller operativa imperativ är alla benämningen för samma företeelse – de grundläggande principerna för krigföring. Principerna används vid militär planering, doktrinutveckling och utformningen av operativa koncept. Det finns ingen enskild människa eller direkt sammantagen erfarenhetsbas ur vilka principerna härstammar. Snarare är de utvunna ur militärteoretisk litteratur, med grund i krigserfarenhet, och militära tänkare sedan 1800-talet. Antalet principer kan variera beroende på vilken källa, tidsperiod eller land som väljs. Idag är det oftast mellan åtta och tolv principer som presenteras i olika uppställningar.²³ Gemensamt för dem alla är dock att de anger de hänsyn som bör tas för att effektivitet och framgång skall nås i krigföring. Att principerna syftar till framgång i krigföring illustreras delvis av följande citat:

”Det är ett obestriddigt faktum att den general som litar på krigföringens principer och litar mer på dem allt eftersom krigets oförutsägbarhet ökar, nästan ofrånkomligt besestrar den general som bortser från dem.”²⁴ [förf. översätt]

Utifrån militärteorins omfattande resonemang och studium av krigföringens principer används de som analysinstrument för denna uppsats, med det grundläggande antagandet att de har betydelse för framgång. Ovan har indikerats, något underförstått, att principerna är knutna till den operativa nivån. Möjligen kan det vara så att de förekommer mer frekvent i operativa resonemang än taktiska. Å andra sidan, vilket kommer att visa sig, är principerna av generell karaktär och förekommer därför på alla nivåer med endast marginellt ändrad innebörd. Det torde för övrigt vara helt naturligt om resonemang av principerna dominerar på den operativa nivån, eftersom denna utgör en interagerande länk mellan den strategiska och taktiska nivån.²⁵ Att enbart koncentrera sig på de element som anses vara grundläggande för striden (eld, rörelse, skydd) skulle göra undersökningen tämligen förutsägbar.

Är då principerna att anse som lagar, regler eller rättesnören? I likhet med det varierande antalet principer varierar också förhållningssättet. Tidig militärteoretisk litteratur, t ex Jomini (1779-1869) uttryckte sig inte sällan i dogmatiska ordalag, och nyttjade bara två principer. Det bör poängteras att epoken inte dominerades av dogmatism. Den inte helt okände Carl von Clausewitz (1780-1831)

²³ Rekkedal, 2002, s 328-329

²⁴ ”It is, however, an undoubted fact, that the general who places his trust in the principles of war, and who trusts in them the more strongly the fog of war thickens, almost inevitably beats the general who does not.” Fuller, J F C, *The reformation of war*, London: Hutchinson &co, 1923, s 28

²⁵ Friman, Henrik & René, Johan, *Den operativa krigskonsten grunder*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2000, s 16 ff

stod för ett filosofiskt och öppet förhållningssätt i teoretiserandet av krigföringen. Senare tids teoretiker tenderar också att ha en något mer flexibel inställning. Den engelske militärteoretikern John F C Fuller säger visserligen att principerna är styrande för krigföring, men också att ingen princip är överordnad någon annan. Vidare understryker Fuller vikten av att rådande villkor avgör hur principerna kan appliceras. Det måste anses som mer relevant att ansluta undersökningen till den grupp som betraktar principerna som medverkande krafter, vilka hänsyn bör tas till, hellre än de som idag förespråkar lagbundenhet. Följaktligen är Fullers uttolkning av krigföringens principer teoretisk bakgrund i detta arbete.

2.2 Krigföringens principer enligt Fuller

Nedanstående definitioner bygger på *The Reformation of war*.²⁶

Allmänt

Ingen av principerna har högre värde än någon annan. Alla måste harmonisera för att en plan eller handling skall vara fullkomlig. Varje princip måste vägas mot rådande omständigheter, vilka bestämmer graden av användbarhet, för att uppnå harmoni. Slutsatsen blir att varje princip kan variera i styrka över tiden.

Principen om mål

Den yttersta militära målsättningen i krig bör vara att påtvinga fienden sin vilja. Detta skall med minsta möjliga förlust av etiska, materiella värden och mänskoliciv, för såväl motståndaren som sig själv. Därigenom kan än större seger vinnas jämfört med att ha uttraderat motståndaren. En aktör som gör sig skyldig till övergrepp tappar trovärdighet i världssamfundets syn. Det är inte bara kriget som skall vinnas utan också freden. För att kunna påtvinga en motståndare sin vilja är det oftast nödvändig att bryta den motståndskraft som fiendens styrkor utgör. Det är då viktigt att komma ihåg att bekämpningen av dessa inte har något egenvärde, utan är ett steg på vägen för att bryta viljan. Med denna attityd till målet – att bryta viljan – följer Fuller tidigare militärteoretisk tradition.²⁷

Utan ett klarlagt mål går det inte att utföra militär planläggning och utan en plan kan inte stridshandlingar koordineras. Därvid kan principen om målet också betraktas som principen om samordning.

Principen om offensiv

Offensiven i krig är den säkraste vägen till framgång. Krigets valda mål skall kunna angripas, annars måste det överges – bytas ut. En besegrad armé mäts i termer av demoralisering och desorganisering, inte i antalet dödade soldater. En befälhavare kan sällan avgöra och uppnå tillstånd av splittring och bruten moral hos fienden utan att anfälla.

²⁶ Fuller, J F C, *The reformation of war*, s 27-40

²⁷ Här avses bl a Clausewitz, se vidare Rekkedal, 2002, s 36 ff

Principen om säkerhet

Säkerhet handlar om att välja sitt mål med omsorg eller att agera så att man själv inte utgör ett mål. Säkerheten kan alltså kopplas till offensivt och defensivt uppträdande. I båda fallen är det väsentligt att kunna kraftsamla tillräcklig vapenverkan till tid och rum, så att ett avgörande kan nås. Säkerhet består också av att kunna vidta åtgärder med bibehållen kraft mot fiendens uppträdande, så att en offensiv kan komma till stånd.

Principen om kraftsamling

Kraftsamling, syftar till att samla stridskrafterna för att kunna utdela ett avgörande slag, men också för att kunna stå emot ett av fienden utdelat slag. För att lyckas med kraftsamlingen gäller det att ta hänsyn till kommunikationer och göra rörelser, förflyttningar möjliga. Kärnan i kraftsamling utgörs av förmågan att bli fienden överlägsen avseende eldkraft, moral och skicklighet i förflyttningar och skyddsåtgärder.

Principen om styrkeekonomi

Denna princip implicerar att hushålla med de styrkor som står till förfogande. Först och främst gäller det att planera en strid som disponibla trupper har utsikt att vinna. Vidare skall fienden vilseledas och överraskas i syfte att han skall skingra sina styrkor och resurser, vilket ger mindre påfrestningar för den egna hären. Principen är svår att efterleva på grund av krigets ständigt skiftande omständigheter. Genom att avdela reserver skapas en fundamental premis för att kunna tillämpa styrkeekonomi.

Principen om rörlighet

Rörligheten, är den fysiska rörelse som ger förutsättning för att samla stridskrafter snabbt. Rörligheten är beroende av principen om säkerhet och kan sedan dessa två kopplas till offensiven, uppnås handlingsfrihet i striden. Rörelsen gör så att möjligheter kan tillvaratas och ger upphov till nya möjligheter.

Principen om överraskning

Överraskning inverkar främst psykologiskt och är därför svår att beräkna. Den förutsätter att något oväntat utförs. Överraskning kan åstadkommas genom: överlägsenhet i mod, överlägsen förmåga att röra sig, överlägset skydd, överlägsen vapenverkan eller överlägsen taktik. Det tar tid att bygga upp överlägsenhet och därför måste de tillfällen tillvaratas som medger överraskning i mindre skala. En lyckad överraskning gör att motståndaren blir handlingsförlamad eller måste överge/förändra sin plan.

Principen om samordning

Samordning är en sammanbindande princip och står i nära relation med styrkeekonomi och kraftsamling. Utan samordning kan inte en armé fungera. Alla ingående delar i ett krig måste sträva mot samma huvudmål. Underordnade mål får bara ägnas minsta möjliga uppmärksamhet i syfte att kunna koncentrera sig på huvudmålet. Samma förhållningssätt gäller för det enskilda slaget.

Principernas tillämpning

Värdet av principerna ligger i deras tillämpning, vilken bestäms av omgivningens villkor. Dessa är oräkneliga och varierar över tiden. De viktigaste villkoren är: tid, rum, markförhållanden, väder, numerär, utbildning, kommunikationer, underhåll, beväpning, gruppering, hinder och observation. En befälhavare har tre alternativ för hur han skall hantera olika omständigheter: att undvika dem, att förstöra dem eller att försöka vända dem till egen fördel. Redogörelsen visar att krigföringens principer inte existerar i något självständigt vakuum, utan måste appliceras med noggrant övervägande. Fuller beskriver avslutningsvis krigföringens principer som ett medel att bestämma vilka medel som skall användas i krig.

Härmed skulle redogörelsen av krigföringens principer kunna vara avklarad, om det inte det vore för att Fuller knyter an till krigets psykologiska dimension. Fullers analys av krigets psykologiska sidor tas med i uppsatsen (kortfattat), för att den behandlar faktorer som i senare verk har transformerats till krigföringsprinciper – andra än de som först redovisats här.

För att tillämpa krigföringens principer måste psykologiska aspekter beaktas och Fuller ställer upp tre grundsatser även för dessa. Inställningen, är den grundläggande mentala kraften. Först och främst handlar det om att ha viljan och beslutsamheten att slåss. Kriget handlar om en kamp mellan två viljor. Att tilldela slag och att hota med slag har som syfte att visa styrka. Att undvika slag förebygger risken att bli kuvad av motståndaren. *Beslutsamhet* består, ur psykologiskt perspektiv, av viljan att vinna. Graden av beslutsamhet beror på målet med kriget och de militära målen som sätts upp för att nå dit. Varje förändring av krigets mål påverkar de militära målen och vice versa. De olika målsättningarna är beroende av varandras stabilitet. Detta innebär att planer och målsättningar måste kunna tåla justeringar. Förmågan att hantera förändringar inverkar på beslutsamheten. Beslutsamhet skall underbygga att befälhavarens och soldaternas vilja kan komma till uttryck.

Demoralisering, avser att degradera moralen hos motståndaren. Främst skall andan och modet i fiendens nation och dess styre demoraliseras. Därefter skall nationens politik påverkas. Som nummer tre i prioritet skall opponentens militära plan misstänkliggöras. Sist skall moralen hos fiendens trupper brytas. Demoralisering syftar till att en fiende skall ge upp. Denna avsikt speglar prioriteringen. Det ger störst effekt om styret och folkets stöd hos en motståndare bringas i obalans.

Uthållighet, handlar i mental aspekt om att vara beslutsam, trots omgivningens inflytelser. Härföraren och hans män måste ha en vilja som består. Befälhavarens uthållighet utgörs av att övervinna just omgivningens påverkan genom förtänksamhet, omdöme och skicklighet. Psykologisk uthållighet syftar till att skydda manskap mot krigets fador. Ofta kopplas uthållighet till ett perspektiv av numerär. *Paradoxalt nog verkar det vara så att ju större en armé är, desto mindre psykologisk uthållighet har den. Orsaken förklaras genom följande fenomen: en man har ett psyke; två män har tre psyken – var sitt och deras gemensamma.*

Den som enskilt ställs mot en skara människor kan ha ett starkare psyke, för egen del, än den som befinner sig i skaran.

De psykologiska principerna kommer endast att beaktas implicit i undersökningen. Någon skärskådning av hur de enskilt påverkar krigföring är sannolikt föremål för en egen utredning. Intentionen är att se hur de samverkar med krigföringens principer. Exempel på interaktion kan vara: tillämpas *offensiven* för att demoralisera, syftar *kraftsamlingen* till att öka beslutsamheten.

Vidare bearbetning av Fuller

Författaren har i ett av sina senare verk reviderat sina formuleringar om krigföringsprinciperna. Där har också antalet utökats från åtta till nio. Den största skillnaden utgörs av att styrkeekonomi är upplyft till lagen om kriget, varifrån övriga principer emanerar, och ersatt av principen om fördelning (*distribution*). Principen om mål är ersatt av ”ledning” (*direction*). Den direkta översättningen till svenskans ledning säger bara en bråkdel. Kortfattat handlar *direction* om de grundläggande övervägandena: vad skall göras och hur skall det göras. Resonemanget leder sedan fram till, beroende på resurser och omständigheter, en handlingsväg för krigshandlingen. Ytterligare är att samordning är utbytt mot två nya principer, vilka omfattar uthållighet och beslutsamhet. I övrigt återstår offensiv, överraskning, kraftsamling, säkerhet och rörlighet i sitt huvudsakliga ursprung.²⁸

De omarbetningar som Fuller har gjort innehåller inga fundamentala skillnader. Han har snarare fördjupat och vidareutvecklat tidigare slutsatser genom att presentera en vidgad diskussion om hur principerna interagerar. Fuller har också lagt till en förenklingsmekanism där alla principer sorteras i tre grupper om tre, för en mer hanterbar överskådlighet. Med dessa konstaterande kommer uppsatsen fortsatt att utgå från *The reformation of war*, om än med viss risk för att nyanser går förlorade. Sannolikt kan en viss kompensation erhållas genom de upptagna psykologiska principerna.

2.3 Slutsatser

En konflikt där det inte går att urskilja annan målsättning än systematisk utträdning av motståndarens soldater eller folk, måste anses som exempel på frånvaro av framgångsfaktorn *mål*. Resonemanget grundas på att den sortens målsättning bara når fram till att vinna kriget, inte freden. Frågan är då om stridshandlingar på den taktiska nivån kan ha en annorlunda målsättning än att slå fiendens soldater? Självklart är motståndarens stridskrafter i fokus på denna nivå, men åtgärderna måste avvägas så att de leder mot de övergripande målen. Samordnad krigföring – syftande till att påtvinga fienden sin vilja – är den målsättning som skall kunna härledas för att vara giltig som framgångsfaktor.

En krigföring som endast innehåller ett begränsat inslag av *offensiv* (anfall) har små möjligheter att nå ett avgörande. En slutsats som kan verka banal, men ändå

²⁸ Stycket bygger på: Fuller, J F C, *The foundations of the science of war*, London: Hutchingson & Co Ltd, 1925, s 16

indikerar att *offensiven* bör används för att nå framgång. Anfallet kan sättas in dels i syfte att reducera fiendens styrkor, vilket leder till desorganisering, dels i syfte att sprida skräck, för att få motståndaren i panik (demoralisera). I kommande fallstudier är det viktigt att beakta denna dubbla karaktär hos principen.

Genom att välja ett mål som kan bekämpas med befintliga resurser tillgodoses principen *säkerhet*. Mindre mål kräver mindre insats av vapenkraft, avgöranden kan nå småskaligt. Denna metod tar lång tid och kraftfulla avgöranden kommer inte till stånd men medger liten exponering för fienden. Skall ett väsentligt avgörande uppnås måste resurser kraftsamlas så att en offensiv blir möjlig.

Den som utkämpar strider utan hänsyn till att bygga upp erforderliga styrkeresurser beaktar föga principen *kraftsamling*. Grundsatsen skall leda fram till att ett avgörande kan nås. Vad som konstituerar ett avgörande är i allra högsta grad subjektivt, utom då det gäller det totala avgörandet som avslutar kriget. Det kan handla om att få en motståndare att omgruppera eller att stå emot ett anfall och därigenom fortsatt behärska viss terräng. Kraftsamling består i hög grad av förflyttningar. Massiva truppförflyttningar mot samma plats medger att ett anfall kan utföras med stor eldkraft. Likaså kan samlad eldkraft betyda ökat skydd och motståndskraft, i försvarshänseende.

Om en aktör som, oavsett tillgång på resurser, inte tar hänsyn till materiella eller personella förluster uppnår inte *styrkeekonomi*. Denna princip skall bidra till att bevara uthålligheten hos ett förband. Väsentliga inslag av åtgärder för att vilseleda motståndaren kan få honom att kraftsplittra och bidrar till minskade påfrestningar för egna styrkor. Utan inslag av överraskning och vilseledning riskerar de egna förbanden att möta hårt motstånd av en förberedd fiende, vilken har haft goda möjligheter till ostörd styrkeuppbyggnad. Dylik oaktsamhet leder till onödiga förluster och kan nedsätta truppens moral och vilja att kämpa. Förekomsten av reserver ger en indikation på graden av hänsyn till styrkeekonomi. Principen innebär också att vara mottaglig för alla förändringar som uppstår efter hand som striderna förs, mera känt som begreppet taktikanpassning. I stort innebär det att kunna skifta medel och metoder för att fortsatt kunna bekämpa fienden och undgå egna förluster.

Rörlighet kan sägas vara en katalysator för att andra principer som *offensiv*, *säkerhet* och *kraftsamling* skall kunna appliceras. Den uppenbara motsatsen till att vara rörlig är att vara stationär. Rörligheten kan utnyttjas för såväl offensiv som defensiv strid. De flesta konflikter har inslag av såväl rörlig som stationär strid. En aktör som inskränker sina rörelser går miste om möjligheter att överraska och vilseleda motståndaren. Ett omvänt förhållande, med ökad rörlighet, ger upphov till att ta initiativet i en konflikt.

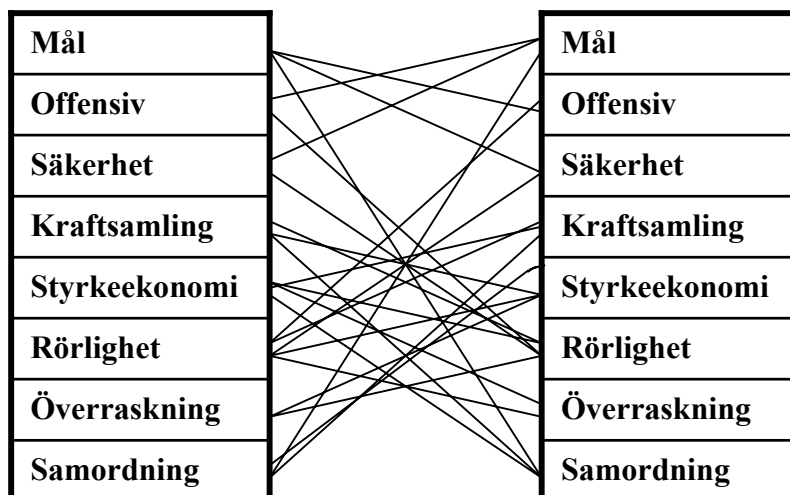
En motståndare som tvingas att parera de åtgärder som egna stridskrafter vidtar hamnar i såväl fysiskt som psykiskt underläge. Fysiskt och direkt utsätts hans förband för något oväntat, vilket bidrar till ökade förluster – han är inte beredd. Psykiskt och indirekt påverkas fiendens mentala kraft negativt, eftersom han blir tvungen att reagera – handlingsfriheten begränsas (ett tillstånd av vanmakt).

Överraskning är den princip som, på ett kraftbesparande sätt, kan försätta fienden i ett underläge. Den som bortser från överraskning får svårt att upprätthålla sin styrkeekonomi och därmed sin uthållighet.

När alla till buds stående, eller avdelade, medel är till förfogande och det existerar enighet om avsikterna råder *samordning*. Ett exempel på detta är när olika vapenslag eller stridskrafter samordnar sina operationer mot samma mål. Allt för många underordnade mål eller sidomål försvagar principerna *samordning* och *kraftsamling*. Avvikelser från huvudmålet eller fristående operationer i sekundära riktningar får betraktas som brister på samverkan. På grund av att gerillakrigföringen oftast bedrivs av icke-reguljära förband, är det sannolikt så att samordning i större utsträckning går ut på ordna medlen mot ett gemensamt slutmål, än att olika handlingar sker samtidigt i tid och rum.

Hur många principer måste då återfinnas i studien av en (gerilla-) konflikt, för att det skall råda kongruens mellan konventionell krigföring och gerillakrigföring? Om alla åtta återfinns är det ställt bortom allt tvivel att överensstämmelse råder. Kan färre än åtta principer ge ett giltigt svar, vilken eller vilka kan då uteslutas? För att undvika alltför stort godtycke görs ett försök att kanalisera principerna. En konstruktion för att komma fram till en kritisk gräns är att analysera vilka principer som relaterar till varandra. Sammantaget skall analysen svara på två frågor: Vilket är det minsta antal principer som är relevant att undersöka? Hur många identifierade principer kan anses vara ett giltigt antal för att konstatera samstämmighet? Analysen bygger på Fullers definitioner av krigföringsprinciperna och därav dragna slutsatser.

Tabell 1 Tabellen visar hur krigföringsprinciperna konvergerar.

Vilket tabellen visar relaterar följande fem principer till fler än två andra:

Rörlighet: överraskning, styrkeekonomi, kraftsamling, offensiv och säkerhet

Samordning: styrkeekonomi, mål och kraftsamling

Mål: offensiv, säkerhet och samordning

Kraftsamling: samordning, rörlighet och styrkeekonomi

Styrkeekonomi: rörlighet, kraftsamling, överraskning och samordning

Dessa fem ovan uppställda principer har inte större betydelse än några andra, men de har flest kopplingar till andra principer. I detta sammanhang bör det repeteras att ingen princip är viktigare än någon annan, att det måste råda harmoni mellan dem och att styrkan av varje princip varierar över tiden. Analysen visar emellertid att antalet fem är en kritisk nivå. Det är nämligen genom att välja fem principer, oavsett vilka, det finns möjlighet att påvisa relationer till alla åtta. Minsta antal principer som bör undersökas är alltså fem. Det går visserligen att välja två principer, *rörlighet och samordning*, vilka täcker in alla övriga men då behöver undersökningen riktas med risk för att värdefulla nyanser går förlorade samt minskad intersubjektivitet. Dessutom är det inte alltid principerna relaterar, vilket kan innebära att en undersökning med bara två principer inte kan upptäcka fler än två.

Om bara fem principer påträffas i en efterforskning är detta inte ett komplett svar på samstämmighet. Däremot måste antalet fem anses vara den hanterbara gränsen för om överensstämmelse erhålls i mindre eller större grad. Följaktligen kan fyra (eller färre) identifierade principer betraktas som låg samstämmighet och fem eller fler som hög samstämmighet.

Det skall också understrykas att undersökningen inte deterministiskt skall svara på förekomsten av krigföringens principer i gerillakrig, utan närmare i vilken utsträckning de kan betraktas som framgångsfaktorer. Utifrån förda resonemang finns det nu två möjliga vägar att gå. Antingen undersöks samtliga åtta krigföringsprinciper, vilket ger en option på ett fullständigt svar, eller så tillvaratas ovanstående analysmöjlighet till rationalisering. Med anledning av att undersökningen inskränker sig till att identifiera **graden** av samstämmighet väljs det senare alternativet. Inför fallstudierna faller det sig naturligt att välja fem av de principer som har störst potential att relatera till andra. Således kommer *rörlighet, samordning, mål, kraftsamling och styrkeekonomi* att vara indikatorer för framgångsfaktorer.²⁹

²⁹ Författaren är medveten om att fem principer kan begränsa svaret av undersökningen till låg eller måttlig samstämmighet.

3. Vad konstituerar gerillakrig

3.1 Inledning

Gerillakrigföringen omgärdas av ett flertal teoribildningar och en variationsrik begreppsflora. Mångfalden är påtalig inte minst då det gäller synsättet på vad som är gerillakrigets essens – gerillakriget är ett politiskt instrument, gerillakrig förs främst av underutvecklade länder, gerillakrigföring är en taktiskt kompletterande metod – är exempel på förekommande perspektiv. I detta kapitel är det meningen att ta upp några av de vanligt förekommande begreppen och att försöka ge gerillakriget en position i förhållande till annan krigföring. Kapitlet skall i sin helhet ge ett exempel på en beskrivning av gerillakrigets karaktäristik. För att kunna ge gerillakrigföringen en kontrast redovisas till en början olika klassificeringar av krigföring.

3.2 Typer av krigföring

En måhända lite föråldrad typologi för krigföring, men ändå adekvat som utgångspunkt, återfinns hos författaren Arthur Campell.

Totalt krig, är ett krig mellan stater vilkas målsättningar är att förintna varandra. Alla tänkbara medel tas i anspråk för att nå detta mål. Totalt krig utesluter inte kärnvapen.

Allmänt krig, är ett krig mellan stater vilkas målsättningar är att förintna varandra. Ingen sida är dock beredd att satsa alla resurser för att nå målet.

Begränsat krig, är ett krig mellan stater vilka båda har begränsade målsättningar och endast är beredda att avdela måttliga resurser. Kriget är också begränsat avseende geografiskt område.

Revolutionära krig, är ett krig mellan en statlig aktör och en icke-statlig aktör. Den senare har som mål att störta den förra och är beredda att ta till alla medel. Den statliga aktören försöker förintna motståndaren med avvägda resurser.³⁰

Campells uppställning är mycket statfixerad, men utesluter ändå inte gerillakrigföring i någon typ av krig. Samtidigt blir slutsatsen att gerillakrig inte är en självständig krigföringstyp, om inte likhetstecken dras mellan revolutionära krig och gerillakrig.

Ett något modernare sätt att dela upp och kategorisera krigföring är att göra det i intensitetsnivåer. Idag använder sig NATO av följande nivåindelning:

- Högintensitet: Militära operationer mellan reguljära styrkor som har full tillgång till resurser och tillgängliga vapen.
- Medelintensitet: Konflikter som innefattar militära operationer till huvuddelen mellan reguljära styrkor. Konflikten har i regel begränsade

³⁰ Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, Liverpool: London and Prescott, 1967, s 1-2, förf översatt

politiska och territoriella mål och utspelar sig i regel inom ett begränsat geografiskt område. Endast valda delar av tillgängliga vapen och resurser utnyttjas.

- Lågintensitet: En konflikt som omfattar politiskt motiverad gerillakrigföring, upprors- eller rebellverksamhet, innehållande räder och gränskränkningar samt militärt stöd till civila myndigheter under samhällsordliga omständigheter.³¹

NATO:s begreppsapparat sorterar in gerillakrigföringen under lågintensitetsnivån och inte som en egen kategori. Uppenbarligen görs en åtskillnad mellan de nivåer av krigföring som utförs av reguljära styrkor och andra aktörer.

En annan konstruktion för att dela in krigföringen är att använda sig av huvudgrupper.³² Följande tre huvudgrupper utgör tillsammans en tämligen grov indelning men åstadkommer ändå en tydlig distinktion:

- Konventionell krigföring
- Kärnvapenkrig
- Lågintensitetskonflikter (exempelvis gerillaoperationer, uppror och terror)

Kärnvapenkrigets mål och medel bedöms vara uppenbara och ägnas därför ingen närmare redogörelse. Lågintensitetskonflikter berörs utförligt i kapitel 4. Konventionell krigföring är ett begrepp som frekvent förekommer i all militärlitteratur. Det är dock sällan som någon definition levereras. Troligtvis har termen blivit så pass vedertagen att såväl fackmän som allmänt intresserade förväntas veta dess innebörd. Eftersom syftet är att ge gerillakrigföringen en relativ position är det rimligt att här definiera konventionell krigföring.

Den bokstavligen innebörden av konventionell är traditionsenlig och formell.³³ Sålunda avses den typ av krigföring som har varit mest förekommande och som på ett eller annat vis har institutionaliserats. Ur ett europeiskt perspektiv har krigföringen, under de senaste 400 åren, varit inriktad på försvar av eget territorium eller erövring av andra länders områden.³⁴ Den långa eran av enhetlig målsättning borde, utan att vara vidlyftig, kunna anses som traditionsenlig och därmed också konventionell. Syftet eller målet med kriget bestämmer dock inte ensamt om det förs konventionellt, utan är bara en delfaktor. Sett till tiden efter andra världskriget kan det ifrågasättas om länderna i Europa verkligen har haft erövring som målsättning för sina försvarsmakter. Hur det än förhåller sig med den saken är det ett oundvikligt faktum att ett flertal länders försvarsmakter besitter invasionskapacitet.

Statsvetare, historiker och konfliktforskare har under de sista 50 åren varit selsatta med att fastlägga vilken den rådande trenden inom krigföringen är.

³¹ Rekkedal, 2002, s 141, förf översatt

³² Rekkedal, 2002, s 148

³³ Svenska akademiens ordlista

³⁴ Rekkedal, 2002, s 127

Globalt sett finns det inget tvivel om att konfliktarenan domineras av inbördeskrig, där kampen oftast står mellan etniska och religiösa grupper, och att stridande parter är andra än staters reguljära förband.³⁵ Trender inom krigföringen kan trots allt bara ge en begränsad vägledning mot vad som kan betraktas som konventionellt. Det är först vid ett paradigmskifte som trenden kan ge en hjälpsam förklaring.³⁶ Syften och trender säger dock inte så mycket om hur själva krigföringen går till eller vilka som utför den. En bidragande faktor för att närma sig en definition av konventionell krigföring är att se till vilka medel används. I konventionell krigföring används konventionella vapen, vilka är alla vapen utom nukleära vapen, biologiska vapen och kemiska vapen.³⁷ Vidare förs kriget med hänsyn till de stipulerade lagar och regler som finns, konventioner (Genèvekonventionen, Haagfördraget). Även om överträdelser sker är de som utför konventionell krigföring mer benägna att följa dessa lagar, än de som utför ickekonventionell krigföring. En anledning till detta är det nära sambandet mellan konventionell krigföring och statsförankrade stridskrafter, vilka är förbundna att följa de lagar som staten har undertecknat. De som strider inom ramen för en utomstatlig fraktion känner inte alltid denna förpliktelse. Därmed framträder den kanske mest centrala faktorn för att bestämma vad som utgör konventionell krigföring nämligen vem eller vilka som utför striderna. Konventionella styrkor består utav reguljär trupp det vill säga att de ingår i en stats ordinarie krigsorganisation.³⁸ Irreguljära förband står således utanför en stats krigsorganisation. I den konventionella krigföringen förs striderna primärt mellan de reguljära förbanden, med konventionella vapen. Den konventionella krigföringen syftar till att besegra motståndarens styrkor och på det viset nå de övergripande målen. De båda världskrigen är klassiska exempel på konventionella krig.

Sammantaget skulle den krigföring som på någon punkt går utanför de redovisade faktorerna kunna sorteras in under okonventionell krigföring. Den typen av krigföring karaktäriseras av att inga direkta slag utkämpas, att aktörerna är svåra att urskilja och att metoder utanför konventionella ramar tillgrips.³⁹

En annan principiell skillnad mellan irreguljär och konventionell krigföring är att den senare omfattar motståndare som mer eller mindre har likartade förutsättningar för strid. I ett irreguljärt krig har motståndarna olika förutsättningar och den svagare försöker att få en politisk förändring till stånd genom att slåss mer organiserat och effektivt än sin starkare motpart. Irreguljära konflikter skiljer sig åt på grund av ekonomiska, sociala och kulturella faktorer. Uttryckssätten, eller kalla dem för de skepnader konflikterna intar varierar också, vilka kan vara

³⁵ Rekkedal, 2002, s 208-210

³⁶ Med paradigmskiften avses här tydliga övergångar i krigföringens historia som den industriella under första världskriget till den manöverorienterade under andra världskriget.

³⁷ 2004-01-03 Källa Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/> (2003-11-11)

³⁸ Ibid samt Rekkedal, 2002, s 171

³⁹ Chin, Warren, "Operation enduring freedom: a victory for a conventional force fighting an unconventional war", R. Mockaitis and Paul B. Rich (red.), *Grand Strategy in the War Against Terrorism*, London: Frank Cass, 2003, s 60

revolutionärt krig, inbördeskrig, frihetskrig.⁴⁰ Irreguljär krigföring utmärks inte minst av att befolkningen till stor del stödjer motståndsrörelsen.

Om gerillakriget intar en särställning med egna mål och syften eller sträcker sig som en komponent inom ramen för irreguljär krigföring kommer att undersökas vidare i denna uppsats. Varje försök till definition av ett begrepp följs åt av ett antal anomalier. Självklart är det så att irreguljära förband kan utföra konventionell krigföring. Likaså kan reguljära trupper ta till metoder som liknar gerillakrigföring, men för den sakens skull fortfarande vara inom ramen för konventionell krigföring.⁴¹

Även om lågintensiva konflikter, som epitet, inte har granskats kan det konstateras att gerillakrigföringen inte utgör någon självständig krigföringsform. Hittills verkar det som om gerillakrigföringen är en del av en konfliktnivå eller krigföringstyp. Eftersom gerillakrig nämns i kontexten av lågintensiva konflikter är det frågan om den nivån har blivit synonym med gerillakrig. Det finns anledning att återkomma till denna problematik senare. Vad det beträffar okonventionell krigföring kan den knappast tillskrivas en fristående ställning, som krigföringstyp, utan är snarare en sammanfattande benämning för medel och metoder som inte stämmer in på definitionen av konventionell krigföring.

3.3 Gerillans ursprung

Gerillakrigföringens metoder är äldre än namnet i sig självt. I sin bok *Modern insurgencies* menar Ian Beckett att de första exemplen på gerillakrigföring går att hitta långt före vår tidräkning och hänvisar bl a till det gamla testamentet. Där beskrivs hur Judas Maccabeans från tillhåll i öknen utför bakhåll mot Syrianska trupper, erövrar vapen, besöker byar nattetid för att rekrytera manskap och tvingar Syrierna till ett fredsavtal.⁴² Ordet gerilla betyder på spanska ”det lilla kriget” och härstammar från de strider som spanska irreguljära förband utkämpade mot fransk ockupationstrupp mellan 1808 och 1814.⁴³ De framgångsrika spontana uppror som beväpnade civila spanjorer på egen hand vidtog mot sina ockupanter uppmärksammades av den spanska regeringen. Därför beslutade landets ledning att småkrigsförband skulle sättas upp på stor bredd, vilka kom att kallas gerilla (på spanska *guerillas*).⁴⁴ Så föddes det begrepp som har kommit att få många betydelser. Uppror, civilas inblandning och bakhåll som teknik vittnar om att gerillakriget har ett flertal aspekter. Att se gerillakrigföringen som en spontan folkresning mot upplevt förtryck, utförd med underlägsna resurser, är bara en dimension av dess innebörd. För övrigt har inte civila alltid varit en del av

⁴⁰ Baylis, John, et al., *Strategy in a contemporary world*, Oxford: Oxford university press, 2002, s 211

⁴¹ Ett exempel är den gerillakrigsliknande taktik reguljära jägarförband på djupet av fiendens gruppering ägnar sig åt för att stödja övriga förband.

⁴² Beckett, Ian, *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, London: Routledge, 2001, s 1. Hädanefter: *Modern insurgencies*

⁴³ Ibid

⁴⁴ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, Stockholm: P.A. Norstedt & Söner, 2002, s 41

gerillakrigföringen.

3.4 Organiserat komplement till reguljär krigföring

Under 1700-talet var gerillakriget (då under en annan beteckning), ur ett europeiskt perspektiv, en organiserad metod som bedrevs av särskilt avdelade och utbildade förband.⁴⁵ Enheterna, vilka hölls små och lättroliga, kunde bestå av lätt kavalleri, infanteri men också beridet artilleri. Stridstekniken kännetecknades av ett dolt uppträdande med utnyttjande av terrängen så att förluster undveks och att överfall utfördes både dag och natt. Vidare använde gerillaförbanden utspridda stridsformer och den enskilde soldaten kunde själv avgöra när han skulle öppna eld. Med sina metoder avvek gerillakrigföringen från dåtidens reguljära, stela krigföring som styrdes av förutbestämda slagordningar och system. Gerillan skulle med sina friare former komplettera de reguljära truppers operationer.⁴⁶ Deras uppgifter kunde bestå av att inhämta underrättelser, att utföra bakhåll och att störa fiendens underhållstransporter. Gerillakriget kunde föras taktiskt – ett begränsat antal aktioner till ett begränsat geografiskt område eller strategiskt – efter en övergripande plan i kombination med reguljära förband. Oavsett hur gerillaförbanden disponerades skulle de utgöra ett stöd för den totala krigföringen.

Under större delen av 1700-talet var gerillakriget skilt ifrån civilbefolkningen. Det förhållandet skulle ändras i och med det nordamerikanska frihetskriget.

3.5 Gerillakriget – ett folkkrig

De amerikanska styrkorna under frihetskriget mot engelsmännen (1775-1783) bestod till en början av improviserade folkuppbåd.⁴⁷ För dem var det naturligt att tillgripa gerillakrigföring; de hade föga att sätta emot britternas professionella förband. Den amerikanska gerillakrigföringen kännetecknades av fyra moment: riktad eld, överraskningsmanövrar (syftande till att locka fienden i bakhåll), rörliga operationer (som innebar att snabbt slå till och försvinna) samt vilseledning.

Allt eftersom kriget fortgick valde även engelsmännen att ta till gerillametoder. Engelsmännen skulle genom raidföretag ödelägga och oroa kontinentens inre delar och tvinga amerikanerna att hålla styrkor över stora ytor. När engelsmännen intensifierade sina stridshandlingar innebar det ett ökat behov av trupp på amerikansk sida. Följden blev att ett stort antal civila fick kallas in. Gerillakrigets enkla och otvungna stridsätt kunde snabbt läras in och utföras av dem som saknade militär erfarenhet.⁴⁸ Gerillakriget som en angelägenhet för folket förstärktes ytterligare.

⁴⁵ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 26-31

⁴⁶ Reguljära: Här i betydelsen av styrda och reglerade.

⁴⁷ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 33

⁴⁸ Ibid, s 36

Spanjorernas krig mot fransmännen (1808-1814) betecknas som ett folkkrig, främst genom befolkningens breda uppslutning till de gerillaenheter som stred vid sidan om de reguljära trupperna, men också för att kampen hade ett inslag av civilt motstånd.⁴⁹ Gerillaförbanden bestod till stor del av landsortsbefolkningen men också av före detta reguljära soldater. De senare förekom främst efter det att fransmännen fått övertaget i striderna mellan de reguljära stridskrafterna.

Det är här på sin plats att nämna något om den spanska gerillans uppgifter och sätt att strida. Gerillan angrep patruller och posteringar i syfte att uppehålla och hindra de franska trupperna.⁵⁰ Sabotagedåd bakom fiendens front var ett väsentligt inslag för att förstöra livsmedel, materiel och kommunikationslinjer, såsom broar. Regelmässigt utfördes överraskande attacker genom bakhåll. Alla svaga motståndare anfölls systematiskt, t ex kurirer och transporter. Gerillan drog samman större grupper inför ett anfall eller företag, vilka sedan upplöstes om fienden blev överlägsen. Korta stridsavstånd eftersträvades för att överraskningsmomentet skulle bli maximalt och för att utgöra ett skydd för gerillastyrkorna. På längre stridsavstånd var gerillan sårbar därför att fransmännen då kunde utveckla, överväldigande, såväl eldkraft som stötkraft, det senare syftar på kavalleriet. Ett av gerillan snabbt och dolt uppträdande kombinerat med befolkningens stöd avseende underrättelser gav förutsättningar för framgångsrika företag.

Folkets inblandning i gerillakriget innebar en betydande utvidgning av begreppet dels avseende krigets syfte i form av existenskamp, dels att gerillakriget inte längre var exklusivt förbehållet de professionella arméerna.

3.6 Gerillakrig – frihetskrig och som ett medel i nationella uppror

Gerillakrig är i västlig litteratur nära förknippat med nationella uppror, mot exempelvis en ockuperande makt, och har fått en nästan synonym betydelse av frihetskrig. Att gerillakrigsföring har uppmärksammats i frihetssträvanden beror på de erfarenheter fransmän, holländare och engelsmän fick med sina imperialistiska ambitioner, framförallt i Afrika och Asien på 1800-talet. Den inhemska befolkningen på dessa kontinenter tog till gerillakrigsföringens principer, vilka inte avvek nämnvärt från de i Europa praktiserade metoderna, för att motsätta sig ockupation, kolonialvälde och annektering. Att gerillakrigets teknik användes berodde snarare på bristande resurser för reguljär krigsföring än ett medvetet val. Samtida militärteoretiker konstaterade emellertid två markanta drag.⁵¹ För det första inlät sig inte gerillan till några som helst avgörande strider. För det andra satsade gerillan på att få krigens att vara länge, så att fienden kunde tröttnas ut. Även om gerillarörelser (i Afrika och Asien) fick begränsad framgång under denna tidsepok skulle de senare under 1900-talet uppnå bättre resultat.

Nationella uppror i förbindelse med gerillakrig utgör egentligen ingen särställning utan är bara en mer västlig beteckning på frihetskrig.

⁴⁹ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 41-44

⁵⁰ Ibid, s 43

⁵¹ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 79

Det var officerare, i bl a Österrike och Frankrike, som i kölvattnet av Spaniens gerillakrig (1808-1814) ansåg det nödvändigt att formalisera gerillakriget som ett medel i händelse av att det egna landet blev ockuperat.⁵² De taktiska grunddragen känns i allt väsentligt igen. Det skulle vara små avdelningar som opererade självständigt. Fienden skulle angripas på största möjliga bredd och tvingas till att hålla sig i rörelse. Gerillan fick själv inte inbegripa sig i några avgörande strider.

Nu är det inte så att frihetskrig är förbehållet den tredje världen och att nationella uppror endast förekommer i Europa och västvärlden. Epitetet visar endast på nyanser för omgivning och sammanhang där gerillakrig kan förekomma.

3.7 Revolution och gerillakrig

Det är i det närmaste omöjligt att fullfärdiga en exposé över gerillakrigsföringen utan att ta upp den revolutionära aspekten. Revolution, i politisk mening, betyder snabb och omfattande omvälvning av samhället.⁵³ Uppror och inbördeskrig förekommer som medel för att åstadkomma eller befästa revolutionens mål. Strävan med revolutionen kan vara allt från att åstadkomma kortsiktiga förändringar, som statskupper och lagändringar eller långtgående processer, som en total förändring av samhällets politiska, ekonomiska och sociala struktur. Det är inte mening att föra in uppsatsen på ett semipolitiskt spår men vissa kringliggande faktorer måste belysas. Engels, Marx och Lenin har betydelse för att revolutionära krig till del korrelerar med gerillakrig. Lenin såg gerillan som en del av det inbördeskrig varpå revolutionen vilade. Det var en kamp mellan proletariatet och den kapitalistiska borgarklassen. Gerillakriget var dock bara en kampform bland andra och fick inte inta en central roll, enligt Lenin.⁵⁴ Efter hand frigjorde sig Lenin från tankarna om att gerillan var en väsentlig del av revolutionens krigföring och erkände sig endast till de traditionella principerna för krigföring.⁵⁵ Det hela visar på svårigheten att hitta definitiva samband mellan gerillakrig och revolutionära konflikter. Ändå är det viktigt att nämna den ryska revolutionens förgrundsgestalter för att de har påverkat senare militära och politiska ledare.⁵⁶

Den kanske främsta exponenten för revolutionär krigföring är Mao Zedong. Mao var i olika omgångar ledare för det kommunistiska Kinas revolution mellan 1924 och 1949. Han kämpade mot såväl feodalväldet som det nationalistiska borgarpartiet (Kuomintang) och senare mot japanerna. Han var influerad av Marx, Engels och Lenin.⁵⁷ Mao såg begränsningar i den typ av revolution som bl a Lenin förespråkade, den som skulle ta städerna i besittning, och började utveckla egna tankar. Utgångspunkten för Maos revolutionära idéer var Kinas befolkning och topografi. Mao såg en agralrevolution framför sig baserad på Kinas bönder och vidsträckta landsbygd.

⁵² Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 65

⁵³ Peralta, Amanda, *Med andra medel*, Göteborg: Daidalos AB, 1990, s 35

⁵⁴ *Ibid*, s 94

⁵⁵ Peralta, Amanda, *Med andra medel*, 1990, s 94-96

⁵⁶ Här avses bolsjevikernas maktövertagande 1917.

⁵⁷ Peralta, Amanda, *Med andra medel*, 1990, s 100

Vidare utgick Mao från att fienden skulle vara överlägsen och att Röda armén skulle vara svag, vilket innebar att en seger inte kunde uppnås snabbt. Med dessa utgångspunkter skapade Mao tre faser för revolutionär krigföring.⁵⁸ Den första fasen benämns som den ”strategiskt defensiva”. Under denna fas skall armén byggas upp, befolkningen övertygas till att stödja revolutionen och gerillarörelsen och den sittande regimen skall misskrediteras. Folkets stöd är en grundläggande förutsättning för gerillans överlevnad. Befolkningen kan utgöra det skydd som ger gerillan möjlighet att ostört förebereda sina aktioner och bygga upp styrka. I den andra fasen, jämviktsfasen, skall baser vara etablerade, den reguljära armén skall ha växt sig starkare, gerillaattacker genomförs i vid omfattning och den styrande regeringens styrkor utmanas allt mer. Fasen kännetecknas av en utnötningsskamp mellan de krigförande parterna. I sin tredje och sista fas övergår revolutionen i ”strategisk offensiv”. Revolutionärerna är nu starkare än sina motståndare och strävar efter ett avgörande. Kriget förs nu av en reguljär armé med närmast konventionella metoder; gerillakrigföring utförs endast i understödande syfte.

Mao ansåg att gerillakrigföring var den mest lämpade metoden för överlevnad, för den som är svag. Ändå är den bara ett steg på vägen för revolutionen, för gerillans roll är att omforma sig till en reguljär armé med tiden, vilken kan besegra sin motståndare på det konventionella slagfältet.⁵⁹ Som isolerad företeelse kan gerillan bara uppnå taktiska mål och det är sålunda inte tillräckligt för revolutionens strategi, enligt Mao.

Amanda Peralta ger i sin bok *Med andra medel* en djupgående beskrivning av Maos första fas.⁶⁰ Där redogör hon hur krigets första period, med nödvändighet, måste bli lång och utdragen, för att vinna tid för arméns uppbyggnad och för att försvaga fienden. Vidare anför Peralta att fasens strategiska defensiva karaktär, vilken är tvungen att antas på grund av svaghet i förhållande till fienden, ändå fodrar en taktisk offensiv karaktär. Det senare innebär att fienden ständigt måste anfallas på de platser där lokal överlägsenhet kan uppnås av gerillan, så att motståndaren successivt reduceras.

I litteraturen förekommer det skilda uppfattningar om var tyngdpunkten för gerillans ansträngningar ligger, om det är i den första eller den andra fasen. Olika tolkningar av Mao är dock entydiga på de punkter att gerillan endast har en stödjande betydelse för revolutionens avgörande skede och att Mao blott ansåg gerillakriget som en taktisk metod.⁶¹

Mao formulerade tio principer för hur det revolutionära kriget skulle föras, vilka senare har blivit imiterade av andra upprorsrörelser oavsett kommunistiska

⁵⁸ Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 74-75, se också Rekkedal, *Krigskonst*, 2002, s 215

⁵⁹ Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001 s 73

⁶⁰ Peralta, Amanda, *Med andra medel*, 1990, s 106

⁶¹ Se Peralta, Amanda, *Med andra medel*, 1990; Chalian, Gerard (red), *Guerrilla strategies*, 1982; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001

sympatier.⁶² Det senare antyder att Mao uttryckte sina grundsatser på en ideologisk bas varpå inte alla väpnade revolutioner nödvändigtvis vilar. Principerna som återges nedan, i något förkortad form, är inte explicit föreskrivna gerillakriget; Mao har gett dem beteckningen operationsprinciper.

1. Angröp utspridd och isolerad fiende först.
2. Ta [i besittning] vidsträckta landsbygdsområden först.
3. Gör utplånandet av fiendens effektiva styrka till vårt huvudmål.
4. Koncentrera i varje slag en absolut överlägsen styrka.
5. Utkämpa inga slag oförberedda; utkämpa inga slag som inte med säkerhet kan vinnas.
6. Frukta inte offer och utmattning.
7. Sträva efter att utplåna fienden genom rörlig krigföring.
8. Ta vid passande tillfällen fiendens befästa punkter och städer som försvaras med måttlig styrka.
9. Fyll på vår utrustning och numerär med erövrade vapen och tillfångatagna soldater.
10. Vila och träna trupperna mellan fälttågen.⁶³

Det går att extrahera handlingsregler ur principerna som är giltiga för gerillakriget, enligt vad som tidigare har behandlats. Nu ägnade Mao ändå gerillakriget en viss enskild uppmärksamhet och gav det vissa drag för hur det framgångsrikt skulle bedrivas. Ibland sammanfaller operationsprinciperna med dessa drag, vilket sannolikt är grunden för att Maos tio principer så intimt förknippas med gerillakrigföring.

Gerillakrigets grundprincip skulle, enligt Mao, vara offensiven. Gerillaförbanden måste handla snabbt, i hemlighet och angripa motståndaren överrumplande. Överrumplingsangreppen är de handlingar som ger gerillakrigföringen sin offensiva karaktär. Gerillan får inte, på grund av sin svaghet, blotta sig och får endast utkämpa långa strider mot en fiende som är isolerad och utom räckhåll för understöd. Uppgifterna till gerillan är att bl a binda, oroa och störa fienden. När sådana uppdrag utförs gäller spridd gruppering, men då en fiende skall förintas måste gerillaförbanden kraftsamla sina styrkor. Gerillan kan också utföra taktisk defensiva uppgifter, som att försvara strategiska punkter, t ex floder och byar, i syfte att utmatta fienden.⁶⁴

Genom Maos läror breddades gerillakrigets innebörd avseende folkets inblandning. Dessutom har kopplingen mellan gerillakrig och inbördeskrig blivit starkare på grund av de många striderna i Kina. Gerillakrigets metoder skiljer sig dock inte nämnvärt i den revolutionära kontexten jämfört med tidigare.

3.8 Gerillans strategi och taktik

Gerillan, det vill säga utövarna av gerillakrigföring och deras strategi, är oftast kopplad till någon ideologi, t ex kommunism, nationalism eller religion.

⁶² De tio principerna skall inte förväxlas med Maos tre regler och åtta punkter, vilka uttryckte disciplinära förhållningsnormer.

⁶³ Tse-Tung, Mao, *Miltärpolitiska skrifter*, del två, Peking, 1963, (övers) Nils G.Holmberg, Bo Cavefors bokförlag, 1965

⁶⁴ Stycket bygger på Tse-Tung, Mao, *Miltärpolitiska skrifter*, del ett, 1963, s 201-203

Ideologins inverkan och tolkning kommer i varierande grad bestämma vad som är det övergripande målet. Således är det svårt att hitta ett generiskt mönster för syftets strategi.

När det gäller själva krigföringen kan vissa allmängiltiga drag urskiljas för hur gerillastridskrafterna brukligt disponeras så att det övergripande målet kan nås med våld. Härvid gäller att gerillakrigföringen utövas så: att fienden engageras så mycket som möjligt och involveras i en långdragen konflikt som tär på hans resurser, att fienden tvingas att sprida ut sig och att egna förluster undviks. De uppräknade elementen i kombination med att gerillan ofta ställs inför ogynnsamma styrkeförhållanden ger strategin en defensiv prägel. Vidare har strategin en indirekt karaktär såtillvida att motståndarens vilja angrips hellre än hans militära styrkor.⁶⁵ Det bör understrykas att ovanstående karaktäristika för gerillakrigföringens strategi bara kan utgöra en futil ledstång.

Mao, som hävdade att gerillakriget bara var en taktisk metod, poängterade att krigföringen trots allt krävde strategiska beslut på grund av Kinas vidsträckta yta och revolutionens långdragna kamp. Förhållningssättet beror sannolikt på att Mao ansåg gerillakrigföringen vara en integrerad del av den revolutionära totalstrategin.

Jämfört med strategin framstår gerillakrigföringens taktiska metoder mer tydligt. Taktiken kommer att beröras i fallstudierna varvid dess metoder endast nämns schematiskt. Taktiken är offensiv. Uppträdandet sker i små grupper, överraskning och bakhållsteknik dominerar och att svaga fiender attackerar för att vara säker på framgång.

3.9 Asymmetrisk krigföring

Asymmetri uppstår i konflikter där stark möter svag, där en stat möter en uppriksrörelse och där gerillakrigföring möter konventionell krigföring. För att rationellt kunna använda begreppet asymmetri måste var och en analysera var i asymmetrin föreligger – är det i styrka, organisation eller metod? Metodasymmetrin är den mest omfattande eftersom den är generellt sett giltig närhelst motståndaren svarar på ett icke förväntat sätt och i synnerhet om svaret är av icke-konventionell art.

En aktör som använder asymmetriska metoder har förmågan att kompensera motståndarens teknologiska eller numerära övertag. Asymmetrisk krigföring syftar till att förändra stridsfältet till sin egen fördel bl a genom att utnyttja motståndarens svagheter.⁶⁶ Gerillakrigföring förändrar stridsfältet genom att tvinga motståndaren att sprida ut sig och kraftsplittra. Genom att gerillan inte inbegriper sig i större strider får motståndaren inte ut effekt av sina vapensystem. Gerillans

⁶⁵ Stycket bygger på: Nasution, Abdul Harris, *Fundamentals of guerrilla warfare*, London: The Pall Mall Press Ltd, 1965, s 41-42, Beaufre, André, *Modern strategi för krig och fred (1963)*, Stockholm: ePan, 2002, s 105-111

⁶⁶ Rekkedal, 2002, s 222

långsiktiga strategi syftar till psykologisk nedbrytning av fienden. Kort sagt visar gerillakrigföringen upp egenskaper som väl stämmer in på asymmetribegreppet.

Det bör påpekas att asymmetrisk krigföring omfattar mer än vad som tagits upp här, men gerillan är definitivt en del som inryms.

3.10 Terror – en del av gerillakriget?

Gerillan använder sig ibland av metoder som tangerar terrorismens. I Algeriet (1954-1962) övergick FLN-gerillan (Front Nationale Liberation) till bombdåd inne i städerna, efter att de fått allt svårare att nå framgång i sina drabbningar med franska trupper.⁶⁷ Vart går den gräns då ett sabotage utfört av gerillan övergår till en terrorhandling? Terrorism kan definieras som ”användning av våld eller hot om våld av en liten grupp för politiska syften, vilka kan vara att fästa uppmärksamheten på ett politiskt missnöje”.⁶⁸ Terrorismen har ofta svårt att på egen hand framkalla en politisk förändring, men används för att provocera fram en reaktion. Om irreguljär krigföring är en strategi för den svaga mot den starke, så framstår terrorism som den sista utvägen för de allra svagaste, som uppfattar att inga andra alternativ för att åstadkomma förändringar finns. Terrorister begagnar sig av kapningar, bilbomber och mord för sina syften, inte sällan utan hänsyn till att oskyldiga drabbas. Dylika dåd är i egentlig mening inget annat än kriminella handlingar. Beroende på vilken sympati våldshandlingarna erhåller i opinionens ögon kan en viss, om än omstridd, legitimitet uppnås för de handlingar som utförs för den politiska sakens skull. Ett talande exempel för detta är den till synes aldrig sinande konflikten mellan Israel och Palestina där Palestinska självmordsbombare inte saknar del av omvärldens empati.

Terrorism skiljer sig från irreguljär krigföring genom hur våldet utövas. Medan terrorister försöker få uppmärksamhet genom attentatshandlingar tar den irreguljära krigföringen till vapenmakt för att få till stånd en politisk förändring eller maktskifte. Gerillan använder ibland terror mot den egna befolkningen för att tvinga till sig stöd, dock sker det med större urskiljning än terroristernas, annars riskerar stödet att utebli och terrorn bli kontraproduktiv.⁶⁹

Våldets varierade uttrycksmedel visar att det finns en potential för ett gränsöverskridande mellan terrorism och irreguljär krigföring genom att ändra handlingarna.

3.11 Lågintensiva konflikter

Den anglosaxiska akronymen LIC (low intensity conflicts) har sedan 1980-talet blivit exponent för en krigföringsnivå som kännetecknas av att striderna inte

⁶⁷ Horne, Alistair, *A savage war of peace*, London: Macmillan London Ltd, 1977, s 184

⁶⁸ Baylis, John, et al., *Strategy in a contemporary world*, Oxford: Oxford university press, 2002, s 211

⁶⁹ Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 8; 83

pågår mellan stater eller reguljära arméer.⁷⁰ Härvid avses främst konflikter av upprors-, inbördes- eller revolutionskaraktär. Länder från Afrika och Asien har varit välrepresenterade i de konflikter som utkämpats sedan det kalla krigets slut. Med anledning av dessa nationers begränsade resurser har ofta gerillakrigföringens metoder tillämpats.

Ur ett strategiskt perspektiv kan LIC betraktas som en konflikt där en eller flera aktörer deltar utan att sätta in alla till buds stående medel. Denna deldefinition hjälper egentligen bara till att kontrastera mot vad som är en högentenstitekoniikt. Viktigt är dock att inte utesluta att reguljära förband kan delta i lågintensitetskoniikter. Falklandskriget 1982 skulle, med viss försiktighet, från en engelsk synvinkel kunna betraktas som en lågintensiv konflikt.

Det existerar en viss ambivalens inför uttrycket LIC idag, vilket inte minst återspeglar sig i den svenska militärstrategiska doktrinen.⁷¹ Därför är det särskilt viktigt med en nyansering vid användandet av begreppet. För de stridande soldaterna upplevs säkerligen ingen konflikt som lågintensiv, därav blir uttrycket svårt att applicera på taktisk nivå. Avslutningsvis skall sägas att LIC inte tillför något nytt avseende gerillakrigföringen utan anger bara en kontext för var metoden används.

3.12 Syntes

Gerillakrigföring är en taktisk metod som är urskiljbar ur en krigföringskontext, vilken spänner över olika konfliktnivåer. Gerillakrigföring kan förekomma vid sidan av reguljär krigföring som ett komplement, men också som en självständig företeelse. Om gerillakriget förs som en egen verksamhet är den ändå oftast kopplad till ett större övergripande syfte, som vid revolutionär krigföring. Det finns dock undantag då gerillakrigets metoder appliceras för egen vinnings skull, t ex ekonomiska bakomliggande motiv gränsande till kriminalitet, utan koppling till någon frigörelseprocess eller statlig/nationell dimension.⁷²

Efter att ha granskat skilda motivgrunder för krig där gerillakrigföring har använts växer en gemensam typologi fram:

- De stridande enheterna är små, självständiga och lätttrörliga.
- Striderna förs med låga risker för förluster.
- Ofta är beslutsfattandet decentraliserat.
- Bakhåll och överfall är den dominerande stridstekniken. Sabotage kompletterar ofta stridshandlingarna och de utförs i regel mot kommunikationer.

⁷⁰ Marcusson, Björn, Enskild uppsats, bet: 19 100:2026, *Girigheten är drivkraften, våldet är katalysatorn och övergrepp metoden*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2000, s 11

⁷¹ Doktrinen anger att "... lågnivåkonflikter, det vill säga konflikter som inte når upp till nivån för krig". Den militärstrategiska doktrinen har alltså valt att skapa ett nytt begrepp: nivå. Kriterierna för krig är av aktörskaraktär, dvs statliga. Se vidare Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm: Försvarsmakten, 2002, s 30, 103

⁷² Peralta, Amanda, *Med andra medel*, 1990, s 111; Kaldor, Mary, *Nya och gamla krig*, Göteborg: Daidalos AB, 1999, s 117

- Överraskning och vilseledning är vanliga inslag i krigföringen.
- Försvarsstrid undviks för att kunna föra rörlig strid och engagera motståndaren på stor bredd.
- Snabbhet i såväl stridsögonblicket som reträtten eftersträvas.
- Avgörande långdragna strider undviks. Däremot är avsikten att föra kriget under lång tid för att trötta ut och tära på motståndaren.
- Taktiken är offensiv och i förekommande fall är strategin defensiv.
- Befolkningens stöd och tillgången till basområden är avgörande faktorer för gerillakrigföringens existens.

Ovanstående koncentrat av gerillakrigföringens karaktäristik ämnar vara den definitionsgrund som besvarar frågan om vilka metoder gerillakrigföringen har och i vilka konfliktsammanhang de förekommer. Den genomförda exposén visar också att gerillakrigföring är en återkommande komponent för irreguljär krigföring.

4. Fallstudie Algeriet

4.1 Inledning

Studien behandlar främst tiden 1954-1958, även om kriget pågick fram till 1962. Fransmännen dominerande militära ställning från 1958 och framåt begränsade upprorsrörelsen starkt, vilken skiftade fokus och sökte politiska handlingsvägar för framgång. Det är därför ur gerillakrigföringsaspekt mindre fruktsamt att bearbeta tiden efter 1958, trots att striderna inte helt hade upphört.

För att underlätta förståelsen för inblandade aktörer och befolkningsgrupper är det nödvändigt att renodla, och i någon mån förenkla, nomenklaturen. Med algerier omfattas den i Algeriet infödda befolkningen; med bosättare menas de av franskt ursprung till Algeriet inflyttade; i texten benämns franska militära enheter och individer hemmahörande i Frankrike som fransmän.

4.2 Historik

Algeriet erövrades av fransmännen 1830 och landet förklarades som fransk koloni 1834. Opposition och nationalistiska tendenser förkom i viss utsträckning redan under 1900-talets början men fick fotfäste först i samband med första världskriget. Tusentals algerier deltog i kriget på fransk sida. Med vistelsen i Europa och kontakten med västerländska demokratiska värderingar blev bristen på rättigheter i hemlandet uppenbar. Algeriernas invändningar riktades mot den totala avsaknaden av inflytelse på sitt eget lands administration. Fransmännen hade fullständig kontroll över landets styre och de franska bosättarna åtnjöt företräde till de politiska och ekonomiska möjligheterna. Bosättarna valde sina representanter till den algeriska centralförsamlingen medan algeriernas egna företrädare utsågs av den franska administrationen. Algerierna var till största delen mycket fattiga och levde på existensminimum sysselsatta med agral verksamhet. Den modernare verksamhetssektorn (industrier och affärsrörelser) dominerades av de rikare bosättarna.

Trots införandet av en del reformer förblev den inhemska befolkning fortsatt underprivilegerad. Franskt medborgarskap innebärande medborgerliga rättigheter, såsom rösträtt, kunde bara fås av en svårt specifik skara. Kriterierna var att antingen ha tjänstgjort i franska armén, vara skolad på universitet eller att äga mark. Den troligen starkaste anledningen till att få ville låta sig naturaliseras med Frankrike var kravet på att avsäga sig sitt muslimska kulturarv. Det var för muslimerna totalt främmande att de skulle ge upp sin religion. Under perioden 1919-1935 var det bara 1631 personer som växlade till ett franskt medborgarskap. Politisk obalans, ekonomiska orättvisor och religiös diskriminering utgjorde grund för en växande nationalism.⁷³

Nationalistiska rörelser med mer eller mindre religiösa motiv, vilka i olika grad förespråkade väpnad kamp mot fransmännen formerades under 1930- och

⁷³ Stycket bygger på Heggoy, Alf Andrew, *Insurgency and counterinsurgency in Algeria*, London: Indiana university press, 1972, s 4-9, hädanefter: Heggoy, 1972

1940-talet. De mer framträdande organisationerna var: ENA (North african star), ett parti som företrädde den algeriska arbetarklassen, senare ombildat till MNA (Algerian nationell movement). PCA (Algerian communist party), en nationell gren till det franska kommunistpartiet. UDMA (Democratic union for the Algerian manifesto), ett nationalistiskt parti. Ulama, en rörelse som förespråkade de islamska principerna och som förde en religiös och kulturell kamp utan direkta politiska motiv. De tre senare skulle alla återfinnas i paraplyorganisationen för fortsättningen av 1954 års uppror, FLN (National liberation front).⁷⁴

Sporrade av nationalistisk propaganda och de djupt rotade missförhållandena startade den algeriska befolkningen, i landets östra delar (städerna Setif och Constantine), kravaller mot bosättarna 1945. Förlusterna blev betydande på båda sidor men de största offren var hos algerierna. Kravallerna slogs ned med kraft och eftermälen med bland annat omfattande dödsdomar ökade polariseringen mellan den inhemska befolkningen och den franska administrationen.

Förhållandena i det algeriska samhället innehöll 1954 fortfarande djupa kontraster. De europeiska bosättarna, som kontrollerade all administration och ägde den mesta marken, utgjorde ca 10 % av en befolkning på totalt 9,5 miljoner. Arbetslösheten uppgick till 14000 på bosättarnas sida, medan 900 000 algerier saknade utkomst.⁷⁵

Diverse stridigheter och internt maktspel mellan de som utmanade den franska makten orsakade sannolikt en fördröjning i Algeriets frigörelsekamp. Det revolutionära hoppet stärktes emellertid av Marockos och Tunisiens emancipationsrörelser i början på 1950-talet. Bristen på samarbete och konkreta handlingar motiverade en samling unga nationalisterna att bilda CRUA (Comité Révolutionnaire pour l'Unité et l'Action).⁷⁶ Denna organisation skulle skapa förutsättningar för radikala förändringar och fungera som en slags interimsrörelse för frihetskampen. Genom skickligt politiskt arbete lyckades CRUA etablera stöd från arabiska sympatisörer, bland annat Egypten, och engagera delar av den algeriska befolkningen för en frihetskamp. CRUA gjorde medlingsförsök mellan de tvistande partierna samtidigt som de planerade en väpnad kamp, vilket senare ledde till att de grep initiativet bland de nationalistiska fraktionerna och startade ett uppror på natten den 31 oktober 1954.⁷⁷

Efter det att gerillan förlorat slaget om Alger (1957) och börjat få begränsad framgång i allmänhet lyckades den att internationalisera konflikten. De Gaulle-regimen som var mån om Frankrikes internationella rykte, kombinerat med en sviktande hemmaopinion som förfasades över sina landsmäns omfattande tortyrmeter för att kuva upprorsrörelsen, tog intryck och erbjöd Algeriet

⁷⁴ Stycket bygger på Heggoy, 1972, s 10-51. Vid upprorets utbrott var FLN ännu inte bildat utan kom till i maj 1955.

⁷⁵ Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 160

⁷⁶ I texter om upproret i Algeriet refereras det ofta till ”de nios klubb”, vilket avser de unga politiska och militära ledare som bildade CRUA (Revolutionary committee for unity and action).

⁷⁷ Stycket bygger på, utom i förekommande fall, Heggoy, 1972, s 49-66

självstyre 1959. Det skulle dock dröja fram till 1962 innan landet blev självständigt.⁷⁸ Förlustsiffrorna talar ett språk som visar att Frankrike hade störst framgång, men vem som föllde det militära avgörandet är omstritt. Faktum kvarstår att Frankrike förlorade en av sina kolonier och att nationalisterna nådde sitt mål.

4.3 Aktörernas organisation

Gerillan

Upprörsrörelsens centrala aktörer var FLN (Front de Libération Nationale) och dess militära sidoorganisation ALN (Armée de Libération Nationale). FLN fungerade som en moderorganisation för upproret genom att styra och koordinera de politiska och militära aktiviteterna. Fram till maj 1955, då FLN bildades, var det CRUA som stod för den övergripande ledningen.⁷⁹ Tilläggas skall att FLN ansvarade för propagandaspelet såväl nationellt som internationellt samt svarade för att samla in finansiellt stöd till gerillan. Under FLN sorterade en särskild gren för våldshandlingar som skulle komma att bli ökad – *Fidayin* (ödets krigare). De strider som bedrevs i städer, både initialt och senare, kom att utföras i huvudsak av Fidayin, vilka benämns omväxlande som stadsgerilla eller stadsterrorister i den upptagna litteraturen.⁸⁰ Att olika etiketter används beror givetvis på vilka värderingar som läggs i handlingarna, men sant är att ur ett västerländskt perspektiv framstår Fidayens aktioner, bombdåd och avrättningar, som terrorhandlingar.

ALN bildades den 10 oktober 1954 och byggdes vartefter upp enligt konventionell struktur i kompanier och plutoner.⁸¹ Det förekom också en bataljonsnivå men den var mindre vanlig. ALN stred mestadels på landsbygden där de utförde bakhåll mot patrullerande fransmän, sabotagedåd mot franska installationer och räder mot posteringar för att erövra vapen; soldaterna i ALN kallades moudjahid (heliga krigare).

Utöver ALN och FLN fanns det en slags milis (mousseblin), som uppträdde i civila kläder. Ibland förekom det att milisen deltog i striderna men de fungerade i större utsträckning som vägvisare, informatörer, sjukvårdare och transportörer.⁸² Milisen gav stöd till upproret utifrån de samhällen där de bodde och bestod således av lokala enheter. I litteraturen uppges det omväxlande att milisen var en explicit stödorganisation för FLN alternativt ALN. Detta förhållande kan inte anses vara rimligt utan mer sannolikt är att milisen gav stöd till båda

⁷⁸ Stycket bygger på Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 163-167

⁷⁹ FLN (National liberation front) används fortsatt för att undvika plötsligt namnbyte. Litteraturen erbjuder en utmaning när det gäller att klarlägga upprörsrörelsens organisatoriska tillkomst. En del källor pekar på att ALN (National liberation army) bildades 1954 och andra 1955, samma förhållande gäller för FLN. För aktuell undersökning räcker det dock att konstatera att det fanns såväl en överordnad som en väpnad organisation vid upprorets utbrott. Se vidare A. Heggoy, *Insurgency and counterinsurgency in Algeria*, 1972; I. Beckett, *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, 2001; A. Horne, *A savage war of peace*, 1977

⁸⁰ Heggoy, 1972, s 133-137; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 161

⁸¹ Heggoy, 1972, s 65, 111; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 161

⁸² Heggoy, 1972, s 114

organisationerna, med hänsyn till sin lokala prägel. Totalt sett var gerillan dåligt utrustad och använde sig mestadels av eldhandvapen och sprängmedel. Som en ren överlevandsåtgärd opererade ALN från otillgängliga områden. Gerillans starkaste fästen återfanns i regionerna Kabylia och Aures, vilka båda karaktäriseras av höglänt, bergig terräng och täta skogar.

Trots differentierade uppgifter om gerillans numerär har två tillfällen kunnat urskiljas då samstämmighet råder.⁸³ Den första tidpunkten är vid upprorets start då gerillan uppskattas att omfatta 400-2000 kämpar.⁸⁴ Tillfälle nummer två är 1956, då gerillan anses ha nått sin största styrka, varvid FLN [ALN grupperade i Algeriet, förf anm] bestod av 8500 krigare och 21000 milismän. ALN:s grupperingar i gränzonerna till Tunisien och Marocko uppgick samma år till 20 000-25 000 man.⁸⁵ Vad det beträffar ”stadsgerillan” är uppgifterna vaga, men omkring 4000 *Fidayin* uppskattas ha funnits bara i Alger 1956-1957.

Fransmännen

När kriget bröt ut var de franska trupperna stationerade i städer och på posteringar på landsbygden. För att inte släppa bevakningen på dessa ställen kunde endast få enheter avdelas till att slå ner upprorsmännen, som spred ut sig över hela landet. Efter att ha tagit emot förstärkningar från Frankrike började kampen mot gerillan. Den inledande strategin skulle snart visa sig felaktig. De franska trupperna såg det som mest angeläget att kontrollera städerna, för att därefter arbeta sig utåt i cirklar, mot mindre befolkade trakter. Gerillan gjorde det motsatta vilket gav den tämligen stor handlingsfrihet på landsbygden de första två åren. *När de franska trupperna skyddade städerna kunde de bara reagera på gerillans aktioner*, vilket innebar att initiativet låg hos upprorets styrkor. Dessutom var de franska trupperna, av regeringen, instruerade att inte ta kontakt med den algeriska civilbefolkningen, vilket gjorde att fienden blev okänd när inga upplysningar, stämningar eller opinion kunde kännas av – fransmännen opererade i tomhet.⁸⁶

Med nya metoder och ytterligare förstärkningar skulle det militära initiativet återtas av fransmännen 1956-57. För det första tog fransmännen kontakt med lokalbefolkningen för att hitta sympatisörer och de som var villiga att ge underättelser. För det andra antogs en anti-gerillakrigsföring som innebar både konstruktion och destruktion. Konstruktionen gick ut på att införa lokala administrationer med franskt stöd i syfte att skilja folket från gerillan; folket skulle pacificeras genom att få drägligare levnadsvillkor och ett visst egenstyre.⁸⁷

⁸³ En försvarande omständighet när styrkeförhållandena granskas är att olika författare och forskare använder sig av FLN som en generell term för gerillan. Efter en djupare analys framstår det att krigare, soldat, *regular*, *combatant*, ”*moudjahid*” har en starkare anknytning till ALN. Se Heggoy, 1972, s 114-133; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 161; Jmf Asprey, R, *War in the shadows*, 1976

⁸⁴ Heggoy, 1972, s 77; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 161; Asprey, Robert, *War in the shadows*, London: Macdonald and Jane's publishers Ltd, 1976, s 983

⁸⁵ Heggoy, 1972, s 79, 114; Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 162; Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian guerrilla campaign*, Lampeter: The Edwin Mellen press Ltd, 1997, s 126, Hädanefter: *The Algerian*

⁸⁶ Heggoy, 1972, s 84-99

⁸⁷ *Ibid*, s 141-149

Den destruktiva sidan omfattade en indelning av landet i sektorer, vilka först skulle rensas ut från upprorselement för att sedan ”isoleras” innan den konstruktiva delen kunde ta vid. Det utvecklades också ett mer aktivt uppträdande i den franska taktiken genom att låta elitsoldater, styrkor om 60-100 man, söka upp och anfälla gerillaförband djupt in på vad som betraktades som känd gerillamark.⁸⁸ I väster och öster byggdes det på gränserna upp avspärningar med taggtråd och minor för att förhindra att ALN infiltrerade och gjorde räder in i Algeriet från sina tillhåll i Tunisien och Marocko. Både utrensningstekniken och avspärningarna slukade stora mängder av trupp men bidrog till att gerillan blev begränsad och fick ändra sitt uppträdande. Fransmännens metoder kritiserades för att vara ineffektiva och kontraproduktiva genom att folket i större omfattning fann sig ockuperade och därmed gav sina sympatier till FLN. Militärt sett gav metoderna resultat och gerillans uttryckssätt blev i större omfattning propagandans, vilket Allister Horne påpekar i sitt verk *A savage war of peace*:

”På våren 1958 var FLN, i sin helhet, på stark tillbakagång, särskilt vad det beträffade landets inre delar. ... ute i obygden var de militära framgångarna få och moralen var låg, på gränserna hade striderna stagnerat [på grund av svåra förluster]. Den fundamentala kontrasten var följande: Frankrike var militärt starka i Algeriet, men politiskt svaga i hemlandet; FLN var militärt svaga i hemlandet, men politiskt starka utomlands.”⁸⁹ [förf översätt]

Till en början bestod de franska trupperna i huvudsak av bevakningssoldater anpassade för garnisonstjänst. 1954 fanns det 56 500 man i Algeriet.⁹⁰ Styrkan skulle snabbt växa till 83 000 man redan i februari 1955. Förstärkningarna fortsatte och 1956 omfattade trupperna 250 000 man.⁹¹ En för gerillan förödande överlägsenhet uppnåddes av fransmännen 1957 då de var omkring 400 000 man. I takt med trupptillskotten förändrades också sammansättningen. Vartefter fanns det både lättroliga enheter förstärkta med helikoptrar, mekaniserade förband och fallskärmssoldater från främlingslegionen samt en betydande del flygplansenheter med spanings- och bombkapacitet.⁹²

4.4 Krigföringsprinciperna

Under detta avsnitt är syftet att ge exempel på hur den algeriska upprorsrörelsen tillämpade de olika krigföringsprinciperna. Exempelen är av både generell och tillfällig art.

⁸⁸ Asprey, Robert, *War in the shadows*, 1976, s 1003

⁸⁹ Horne, Alistair, *A savage war of peace*, London: Macmillan London Ltd, 1977, s 230

⁹⁰ Heggoy, 1972, s 73

⁹¹ Ibid, s 79

⁹² Alexander, Martin, ”France and the Algerian war: strategy, operations and diplomacy”, *The journal of strategic studies*, vol 25, no 2, 2002, s 11-14, 28. Hädanefter: France and the Algerian

Rörlighet

Gerillans uppträdande i små enheter och en överlägsen lokalkännedom manövrerade ut fransmännen, som under de första åren var allt för bundna till vägar. När gerillan gav sig ut i skogarna och upp i bergsområdena hade de motoriserade, delvis mekaniserade, franska trupperna inte längre nytta av sina fordon utan fick slåss på gerillans villkor. De oavbrutna förflyttningarna som ALN gjorde syftade till att trötta ut de franska trupperna och vilseleda dem, så att de skulle få intryck av att motståndaren var större än vad som var fallet.⁹³ Rörligheten var också den absoluta förutsättningen för att gerillan skulle kunna vara offensiv och välja sina egna strider.

Samordning

En central konstruktion för upprorets koordinering var uppdelningen av landet i olika distrikt (*Wilayas*). Denna struktur behölls genom hela kriget. I vart och ett av de sex distrikten tillsattes en överste som ansvarig för både krigshandlingar och social uppbyggnad. Varje *Wilaya* var i sin tur indelat zoner; antalet varierade mellan de olika distrikten. Zonerna mönstrade ca en bataljon om styrka på 350 man.⁹⁴

Natten den 31 oktober 1954 gick upprorsrörelsen till angrepp med simultana attacker mot mer än trettio olika mål i såväl städer som på landsbygden. Det var främst franska installationer som polisstationer, administrativa byggnader, militärförläggningar och bosättarnas egendom som angreps. Att allt inte var en slump styrks av uppgifter som berättar att datumet valdes av ledamöter ur ”de nios klubb” (CRUA) samma dag som ALN bildades.⁹⁵

Den 20 augusti 1956 genomförde FLN Soumman konferensen. Mötet syftade till att samordna såväl strategiska som taktiska ansträngningar. För det första skulle ALN inrikta sig på att erövra vapen för fortsatt styrkeuppbyggnad. Folkets stöd skulle konsolideras genom att genomföra stödoperationer i byar där franska trupper gjort razzior; folket skulle påtagligt få se vem som var deras armé. Konferensen beslutade att sätta igång en terroroffensiv i Algier, på grund av fransmännens intensifierade aktioner på landsbygden.⁹⁶

Fidayin utförde bombdåd mot inrättningar som företrädesvis användes av fransmän, bosättare och franskvänliga algerier. Inne i Alger fanns *Casbahn*, ett område som dominerades av den algeriska majoriteten. *Casbahn* var ett veritabelt gerillatillhåll där förutsättningarna för underjordisk verksamhet var utomordentliga. De slingriga gränderna i *Casbahn* var så smala att det gick att hoppa mellan husen. Skickliga murare utnyttjade husens täta placering och byggde dolda gångar och passager till de otaliga gömställen, som var av väsentlig betydelse för dem som utfört sina räder mitt ibland franska trupper.⁹⁷ Företrädare för FLN hade

⁹³ Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 114

⁹⁴ O'Balance, Edgar, *The Algerian insurrection 1954-62*, London: Ebenezer Baylis and Son ltd, 1967, s 38-74

⁹⁵ Heggoy, 1972, s 61-77; se också A. Horne, *A savage war of peace*, 1977, s 79

⁹⁶ O'Balance, Edgar, *The Algerian insurrection 1954-62*, 1967, s 72

⁹⁷ Horne, Alistair, *A savage war of peace*, 1977, s 184

hjälpst homogeniteten på traven i *Casbahn* genom att rensa ut tvivelaktiga element. Följden blev att bakom i stort sett varje dörr och fönster fanns det ett presumtivt stöd till *Fidayin*.

Mål

FLN:s övergripande mål var självstyre. Den algeriska befolkningen skulle underordnas frihetskampen mot fransmännen. Algeriernas åsikter skulle vinnas med propaganda och terror. Den franska viljan och styrkan att stå emot upproret skulle nötas ned av en överväldigande opinion för franskt maktöverlämnande.⁹⁸

På taktisk nivå fokuserades vålds- och stridshandlingar på typiskt icke-algeriska mål. Innan gerillans operationsfrihet stryptes väsentligt i slutet av 1956 var det franska trupper, franskvänliga algerier, och bosättare som angreps. Det var, med några få undantag, aldrig gerillans ambition att vinna territoriell kontroll utan snarare att visa algerierna att det franska styret bekämpades och att visa fransmännen att de aldrig skulle kunna stabilisera läget i landet. Genom den gemensamma målsättningen att erövra fler vapen kunde gerillan utveckla sin slagkraft. Den successivt ökade effekten innebar att ALN tog kontrollen över städerna Constantine och Philipville och kunde etablerade delvis befriade zoner. Även om den territoriella framgången inte varade länge inverkade den negativt på fransmännen.⁹⁹

Kraftsamling

Gerillans sabotagedåd var under revoltens utbrott kraftsamlade till kommunikationer: broar sprängdes, telefonstolpar fälldes och vägar spärrades av. Åtgärderna syftade till att fördröja de franska reaktionerna och att skydda sig mot de franska truppers motåtgärder.¹⁰⁰ När *Wilaya 1* sattes under särskilt hårt tryck av fransmännen, med motivet att det var där rebellernas kärna fanns, bestämde FLN att närliggande *Wilaya 2* och *3* skulle förstärka distriktet genom att kraftsamla sina attacker till gränsområdet för *Wilaya 1*. Omdisponeringen försvårade ytterligare fransmännens uppfattning om gerillans styrka och gruppering. Då franska trupper fortsatte att koncentrera sig på *Wilaya 1* kunde övriga distrikt ägna sig åt styrkeuppbyggnad och räder tämligen ostört.¹⁰¹

Styrkeekonomi

Eftersom gerillan spred ut sig på landsbygden tvingades de franska trupperna att göra likadant. Detta innebar att upprorsrörelsen kunde slå till mot små fientliga patruller, vilket minskade risken för egna förluster. När ALN fick bakslag i sina gränsstrider återgick de till den mera kraft- och personalbesparande smågruppsstriden av gerillakarakter. Istället för att försöka forcera gränserna i bataljonsförband så bestod stridsföretagen av räder och sabotage.¹⁰²

⁹⁸ Heggoy, 1972, s 129

⁹⁹ Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 140

¹⁰⁰ Heggoy, 1972, s 77

¹⁰¹ Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 116-117

¹⁰² Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 144

4.5 Övriga framgångsfaktorer

Marocko och Tunisien fick sin självständighet 1956 och erbjöd därmed i Pan-arabisk anda fristäder för gerillaenheter i Algeriet. Stödet kom i rätt tid för under samma period började fransmännen hitta en taktik som effektivt påverkade gerillans handlingsfrihet.

Fransmännens inledande oförmåga att slå ned upproret gav gerillan värdefull tid för styrkeuppbyggnad. Dessutom kunde bearbetning av dem som var tveksamma att stödja frihetskampen ske, framförallt bönder. Forskare har i efterhand konstaterat att det var feltolkningen av landsbygdens betydelse i förhållande till städernas som väsentligt bidrog till fransmännens förlust. Godtyckliga arresteringar av civila algerier och genomsökningar av bilar och hus var andra åtgärder som negativt påverkade förtroendet för det franska styret.¹⁰³

FLN:s speciella rekryteringsstrategi lyckades sprida delaktigheten i upproret över stor del av landet. I alla byar där rekryter hämtades var det strävan att få en soldat ur varje familj. Tillvägagångssättet syftade till att få alla delaktiga i aktionerna mot fransmännen.

Propagandans framgång berodde till stor del på att den hade muslimska inslag. Nationalisterna spelade på att muslimerna, detta stolta folk med sin överlägsna religion, fick leva kolonialiserade.¹⁰⁴ Religionen är en fundamental hörnsten hos den algeriska befolkningen och någon annan propaganda hade sannolikt varit verkningslös, eftersom politiska eller sociala budskap var främmande för folket på landsbygden och i öknen. Religionen var den bas varifrån de psykologiska faktorerna, beslutsamhet och uthållighet, hämtade sin kraft. För en muslimskt troende var bekämpningen av fransmän (otrogna) inte enbart en simpel våldshandling utan också ett medel för att bekämpa fiender mot gud. FLN hade jämfört med fransmännen en överlägsen underrättelseinhämtning. De milistrupper som befann på landsbygden och i städer meddelade fortlöpande om franska truppers rörelser. Därav kunde gerillan välja mål utan att möta en allt för stark motståndare likaväl som att förflytta sig om en stor styrka närmade sig ett läger.

Vidare lyckades FLN att internationalisera konflikten bl a med hjälp av en provisorisk exilregering som hade erkänts av flertalet arabstater. Målet med exilregeringen var att visa omvärlden att Algeriet var en självständig nation och inte en integrerad del av Frankrike.¹⁰⁵

Förutom religionen som den förenande faktorn i upproret återfanns också de flesta samhällsklasserna i motståndet. Representationen av bönder, fabriksarbetare, studenter, läkare och affärsmän gjorde frigörelseprocessen till en verklig folkan gelägenhet.

¹⁰³ Heggoy, 1972, s 139

¹⁰⁴ Ibid, s 104

¹⁰⁵ Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 154

4.6 Tecken som talar emot krigföringsprinciperna

Det finns några exempel på att ALN lämnade gerillataktikens tillvägagångssätt i sin iver att tillfoga fransmännen stora förluster. I de upprepade gränsstrider som pågick under våren 1956 uppträdde ALN i bataljonsförband, vilket skulle visa sig vara förödande mot fransmännens överlägsna förmåga att strida konventionellt. Uppgifter pekar på att ALN, under den tiden, förlorade 6000 man på två månader. Principen om styrkeekonomi hade i sammanhanget frångåtts.

Det självständiga styret av varje *Wilaya* var inte bara av godo. De olika distrikten hade mycket varierade förutsättningar för sina strider. De som låg närmast Marockos och Tuniens gränser hade avsevärt bättre beställt på vapensidan än övriga. Detta förhållande ledde till en föga konstruktiv rivalitet mellan distrikten, som i vissa fall inkluderade stridshandlingar.¹⁰⁶ En mer aktiv utjämningspolitik hade kunnat förhindra de interna stridigheterna.

Principen kraftsamling följdes begränsat av gerillan. Först hämmades kraftsamlingen av varje *Wilayas* autonoma styre och senare av fransmännens stora styrkeöverlägsenhet. FLN kunde bara kraftsamla till funktion, inte till tid och rum, och på grund av gerillans stora utspridning kunde inte någon kollaps orsakas hos fransmännen. Det kan visserligen betraktas som en styrka att initiativet för var och när striderna skall stå ligger på låg lokal nivå, men det försvårar kraftsamling.

4.7 Slutsatser

Kriget i Algeriet visar tydliga attribut för att gerillakrigföringens metoder tillämpades av upprorsrörelsen: små förband, stor rörlighet och självständighet, bakållsteknik och sabotageverksamhet.

Det råder heller ingen tvekan om att konfliktens drag stämmer överens med kriterierna för en asymmetrisk konflikt. FLN var både numerärt och vapenteknologiskt underlägsna de franska styrkorna. Fallstudien visar gerillakrigföringens mångfaldighet. Algerietkonflikten korresponderar, i olika grad, till såväl frihetskrig som revolutionär krigföring.

Arreguín-Tofts teori om strategisk interaktion stämmer i detta fall. Fransmännen tillämpade inledningsvis en direkt attack mot indirekt försvar varpå ALN och FLN hade inledande framgångar. Vid övergången till indirekt attack tangerade fransmännen gränsen för barbarism och tappade en del av sin legitimitet för striderna. Algerietkonflikten visar att den motsatta strategin gynnade den svagare aktören, vilken utgick som segrare.

Som den främsta militära framgångsfaktorn för ALN framstår *rörligheten*. Gerillans uppträdande band en styrka på 400 000 man och enorma materiella resurser.

¹⁰⁶ Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian*, 1997, s 121-124

Detta förhållande måste anses vara en starkt bidragande orsak till att den franska politiska ambitionen sjönk och att det upplevdes kosta mer än vad som stod att vinna.

Det går att hitta spår av att hänsyn tagits till samtliga krigföringsprinciper, i vissa fall mer medvetet än andra. Principerna *mål*, *samordning* och *rörlighet* tillhör de medvetet applicerade. De mer framträdande faktorerna för framgång är ändå av annan karaktär. Att gerillan hade tillgång till fristäder både i sitt eget land och i grannländer var en framgångsfaktor. Den kanske främsta fristaden utgjordes av befolkningen, som med sina sympatier medgav att gerillaförbanden kunde "försvinna" i folkmängden efter utfört uppdrag. FLN lyckades internationalisera konflikten vilket innebar en inte alltför smickrande publicitet för Frankrike. Visserligen använde upprorsrörelsen en del terror mot sina egna men det är en avsevärd skillnad i legitimitet om det sker i friggörelsens namn eller i förtryckets. FLN hade vunnit folkets stöd och därmed var den viktigaste faktorn för en uthållig kamp säkrad.

Att gerillan inte gav upp trots att den nära nog utplånades ett flertal gånger visar de psykologiska faktorernas betydelse. Vid ett tillfälle förlorade ALN halva sin numerär på bara två månader. FLN:s *beslutsamhet* och det algeriska folkets *uthållighet* var uppenbarligen starkare än Frankrikes.

Upprorets militära framgång bestod inte av erövrat territorium eller att ha tillfogat fransmännen betydande förluster. Framgången utgjordes av en oförtruten vilja och förmåga att bestrida fransmännens operationsfrihet. Detta förklarar varför krigföringsprinciperna inte förefaller vara tydliga framgångsfaktorer.

Gerillans låga antal och stora brist på vapen får anses vara ytterligare en anledning till att inte fler och tydligare exempel på krigföringsprinciperna har hittas. Med de stiliserade exemplen på utnyttjandet av krigföringsprinciperna kan det konstateras att Algerietfallet visar låg samstämmighet med framgångsfaktorerna för konventionell krigföring.

5. Fallstudie Malaysia

5.1 Inledning

Tyngdpunkten i denna fallstudie ligger på tiden före 1957, då engelsmännen gav Malaysia självständighet. Officiellt upphörde konflikten i och med att undantags-tillståndet upphävdes den 31 juli 1960.¹⁰⁷ Orsaken till att tidsmässigt avgränsa studien beror främst på upprorsrörelsens ringa aktivitet och betydelse för konflikten utgång efter 1957. Den mest intressanta tiden ur gerillakrigföringsaspekt är mellan 1948 och 1952 innan säkerhetsstyrkorna helt hade berövat upproret på initiativet.¹⁰⁸

I studien används beteckningen kommunister för att skilja den politiska grenen av upproret från den direkt stridande gerillaarmén. Bosättare är i detta fall den del av den malaysiska befolkningen av kinesisk härkomst, vilka byggde upp kolonier vid djungelns utkanter. Benämningen säkerhetsstyrkor avser de förband som tillhörde det brittiska samväldet där engelsmännen utgjorde majoriteten.

5.2 Historik

Den brittiska närvaron i Sydostasien startade med Ostindiska kompaniets dagar då en expedition tog kontrollen över en hamn på ön Penang, på Malaysias västkust. Syftet var att skaffa sig tillgång till kryddhandeln, vilken byttes ut mot handel med gummi och tenn under 1800-talets senare del. När sedan briter ockuperade Singapore var ett första steg mot kolonialisering taget.¹⁰⁹ Fram till andra världskriget var Malaysia indelat i dels en engelsk koloni, dels ett engelskt protektorat bestående av delstater som hade visst självstyre.

Under 1850-talet expanderade det kinesiska samhället varpå en del kineser sökte sig till Malackahalvön. Kineserna var framgångsrika affärsmän som snabbt etablerade samhällen, städer och kolonier. Malajerna var i grunden ett agralfolk som föredrog att leva i mindre samhällen sida vid sida med sina åkrar och betesmarker. Den divergerande levnadsinställningen mellan kineser som entreprenörer och malajerna som jordbrukare lämnade landet mer eller mindre öppet för kinesernas exploatering.¹¹⁰ Kinesernas dominerande handelsställning gjorde förhållandet spänt mellan dem och malajerna, särskilt som malajerna utgjorde majoriteten av befolkningen.

Under andra världskriget förlorade England kontrollen över Malaysia i och med den japanska ockupationen (1942-1945). För att återetablera sig efter krigsslutet föreslog England inrättandet av en union av de malaysiska delstaterna.

¹⁰⁷ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, New York: Walker and Company, 1967, s 74

¹⁰⁸ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 188

¹⁰⁹ Neillands, Robin, *A fighting retreat the British empire 1947-1997*, London: Hodden and Stoughton, 1996, s 138-140

¹¹⁰ Neillands, Robin, *A fighting retreat the British empire 1947-1997*, 1996, s 140-142

Förslaget tillbakavisades starkt av malajerna därför att det skulle innebära utökade medborgerliga befogenheter för kineserna.¹¹¹ Istället antogs att en federation skulle bildas av delstaterna där ett visst självbestämmande fick råda. Den senare konstruktionen innebar att kineserna erhöll mindre inflytande. Sålunda fick kineserna på den malaysiska halvön svårt att återta sin handelsställning.

Med det begränsade inflytandet som motiv började MCP (Malayan communist party), vilket nästan uteslutande bestod av kineser, att försöka utnyttja missförhållandet för att få sympatier för en revolt bland landets kinesiska bosättare. Dessa kineser hade flytt undan den japanska ockupationen och slagit sig ned i områden i utkanterna av djunglerna och det var denna skara på ca 500 000 personer som särskilt riskerade att missgynnas av den nya konstitutionen, eftersom deras bosättningar var på statlig mark illegalt.¹¹² Under åren 1946-47 försökte MCP också att vinna politiskt makt genom att infiltrera i olika fackföreningar. Kommunisternas grepp över arbetarrörelserna blev tydligt då inte mindre än 300 större strejker utlöstes under 1947.¹¹³ Strategierna hos det kommunistiska partiet varierade från att ha samarbetat med engelsmännen mot japanerna (2 VK) till en mer fientlig inställning efter krigsslutet, alltjämt vidmakthölls ambitionen om en kommunistisk regim i Malaysia.¹¹⁴

Den nya författningen stod klar i februari 1948. Landets övergripande ledning utgjordes av en federal regering, som leddes av en representant för det brittiska samväldet. De nio malaysiska staterna (delstater) och de två brittiska bosättningarna (Penang och Malacca) hade sina separata ledningar vilka motsvarade kommunfullmäktige. Varje delstats kommunfullmäktige hade malajisk majoritet. Befolkningsbildningen var enligt följande: malajer 2 600 000, kineser 2 000 000, indier 578 000 och européer 12 000.¹¹⁵

Under ett partisammanträde i mars 1948 beslutade MCP att kampen för frigörelse från de brittiska imperialisterna skulle ske genom ett *revolutionärt krig utfört av folket*. MCP utlöste en kampanj av våldsamheter som riktades mot hela det Malaysiska samhället kort efter partimötet. Attacker genomfördes mot egendomar, främst gummiplantager och gruvor. Polisstationer utsattes för skadegörelse och enskilda individer hotades och misshandlades. Handlingarna syftade till att omkullkasta landets administration och särskilt dess råvaruproduktion. Våldet trappades stegvis upp och dagen efter att ett antal europeiska plantageägare mördats, den 17:e juni, förklarade den brittiske guvernören undantagstillstånd i Malaysia.¹¹⁶

¹¹¹ Coates, John, *Suppressing insurgency*, Boulder: Westview press inc, 1992, s 14; se också Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 96

¹¹² Beckett, Ian, *Modern insurgencies*, 2001, s 96

¹¹³ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 46

¹¹⁴ Ibid, s 44 ; Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, 1967, s 136

¹¹⁵ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 45-46

¹¹⁶ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 7; Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 46-47

Någon månad senare, efter det att polisen konfronterats med 100-200 man starka upprorsgrupper på flera platser, stod det klart att det inte bara var omfattande kriminalitet som hotade landet utan också att dess styre utmanades. Upproret hade under de inledande åren av konflikten vissa framgångar så länge initiativet låg orubbat.¹¹⁷ Efter det att säkerhetsstyrkorna hade organiserat sig och utformat sin taktik efter rådande förhållanden kom den kommunistiska gerillans offensiva handlingar starkt att begränsas från 1952 och framåt.

Gerillan valde att operera utifrån baser som var belägna i djungeln. Djungeln täckte vid den här tiden 4/5 av Malaysias yta. Den täta vegetationen medgav gott om gömställen samt möjligheter till dolda anmarscher och reträtter vid strids-handlingar. Få vägar korsade djungeln men genom att utnyttja djurstigar kunde viss möda och tid sparas. Alternativet var att kombinera varje förflyttning med att hugga ur den rikliga undervegetationen. Tillsammans med en begränsad sikt, under dagtid endast 20-25 m, blev operationerna oerhört tidsödande för såväl gerillan som säkerhetsstyrkorna.¹¹⁸ Att konflikten blev så pass utsträckt i tid kan sannolikt tillskrivas den otillgänglighet djungeln utgjorde som stridsområde.

När Malaysia erhöll självständighet 1957 falnade det kommunistiska upproret och slutade nästan helt att existera. MCP och gerillan hade misslyckats på ett flertal punkter. Under hela konflikten hade den malajiska befolkningen ställt sig kallsinniga mot revolutionen, varpå potentiellt stöd hade uteblivit. Det fanns ingen anti-brittisk anda att utgå ifrån. Ej heller hade någon omfattande nationalism kunnat väckas. Sammantaget kunde upproret inte samla massorna kring någon angelägen ”sak”. Utan fristäder, brist på aktivt politiskt och militärt stöd utifrån och oförmåga att internationalisera konflikten till sin fördel blev upprorsrörelsen dömd att förlora förr eller senare.¹¹⁹

5.3 Aktörernas organisation

Gerillan

Den väpnade grenen av upprorsrörelsen härstammade från MPJA (Malayan peoples anti-japanese army). MPJA hade med brittiskt stöd fört gerillakrig mot japanerna under deras ockupation av landet, 1942-45. Efter krigsslutet upplöstes MPJA på brittisk befallning men alla vapen återlämnades inte och alla soldater lät sig inte heller demobiliseras.¹²⁰ Det malaysiska kommunistpartiet behärskade MPJA och senare den gerillaarmé som skulle stå för våldshandlingarna 1948 och framåt.¹²¹ I ett försök att väcka anti-imperialistiska känslor antogs namnet MPABA (Malayan peoples anti-british army) vid revolutionens utbrott.

¹¹⁷ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 48-55

¹¹⁸ Gregorian, Raffi, ”Jungle bashing in Malaya: Towards a formal tactical doctrine”. *Small wars and insurgencies*, vol 5, nr 3, London: Frank Cass, 1994, s 344-345, Hädanefter: ”Jungle bashing”

¹¹⁹ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 73-75

¹²⁰ Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, 1967, s 137-138

¹²¹ Det är i litteraturen omstritt vilken betydelse MPJA aktioner hade under andra världskriget och om det inte hela tiden funnits en dold agenda för kommunistisk expansion i Malaysia som inväntade rätt tillfälle. Se i denna fråga: Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992; Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, 1967

Senare byttes namnet till MRLA (Malayan races liberation army). Namnbyten till trots klarade inte upprorsarmén att attrahera den heterogena befolkningen. Kineserna dominerade starkt MRLA och 1949 utgjorde de 95 % av dess trupper.¹²²

MRLA var organiserat i ett antal regementen. Beteckningen är något förledande då varje regemente endast mönstrade mellan 200-400 man. Under regementena sorterade kompanier och plutoner; bataljonsnivån existerade inte. I grunden fanns det med några få undantag ett regemente i varje delstat. Befälhavarna i de olika delstaterna styrdes med direktiv från den politiska centralkommittén.¹²³ Vid upprorets start uppskattades gerillans styrka till ca 4000 man. Våren 1949 var antalet MRLA-soldater mellan 6000-8000 – en numerär som inte kom att överträffas senare under konflikten.¹²⁴ Materiellt var MRLA dåligt utrustade. Bevapningen bestod nästan uteslutande av handeldvapen, som erövrats av japanerna eller tillhandahållits av britterna. Bruket av minor förkom bara i liten skala och några långdistansvapen, t ex granatkastare, fanns inte.¹²⁵ Beroende på utrustning och numerär kom den offensiva taktiken hos MRLA att präglas av bakhåll, sabotage och i viss mån terrorattacker och de stred oftast i plutons eller grupps styrka. En fördel för upprorsrörelsen var deras erfarenhet av tidigare djungelkrigföring.

Det fanns också en stödrörelse till MRLA, *Min Yuen*. Den organisationen hade ett brett verksamhetsområde: rekrytering av nya soldater, insamling av bidrag, inhämtning av underrättelser och spridning av det politiska budskapet. *Min Yuen* bestod av kinesiska bosättare som av egen vilja eller på annat sätt övertygats att bistå revolutionen. Bosättarna var särskilt utsatta för påtryckningar eftersom de saknade rättigheter då de slagit sig ned illegalt på statlig mark. Den aktiva delen av *Min Yuen* uppgick till 30 000-40 000 personer.¹²⁶

Säkerhetsstyrkorna

Vid upprorets utbrott förfogade britterna över elva infanteribataljoner varav tre brittiska, sex gurkha och två malajsiska.¹²⁷ Vad det beträffar gurkhabataljonerna var de underbemannade och mönstrade knappt 300 man vardera. I disponibel styrka som kunde möta attackerna från upproret skall också tilläggas den 10 000 man starka malajsiska polisen.

Säkerhetsstyrkornas upprorsbekämpning mellan 1948-1950 skulle visa sig innehålla två grundläggande brister. För det första kunde inte upprorsrörelsen tillfogas någon permanent skada – förlusterna var inte större än att de kunde ersättas och hela tiden vanns ökad stridserfarenhet. För det andra uppehöll sig säkerhetsstyrkorna bara temporärt på avlägsna platser, vilket ledde till att lokalbefolknings eventuella sympatier med britterna avslöjades för rebellerna, med repressalier som följd.

¹²² Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 49

¹²³ Ibid, s 12, 55

¹²⁴ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 48-51

¹²⁵ Gregorian, Raffi, ”Jungle bashing”. *Small wars and insurgencies*, vol 5, nr 3, 1994, s 344

¹²⁶ Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, 1967, s 40

¹²⁷ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 51

Säkerhetsstyrkornas stridsuppgifter var att nedkämpa alternativt splittra eller tvinga upprorsmännen i rörelse. Den senare uppgiften härstammade från övertygelsen om att det bästa var att tvinga motståndaren djupt in i djungeln. För att lösa stridsuppgifterna utförde säkerhetsstyrkorna svep av områden med stora förbandsenheter, ibland uppgick styrkan till tre bataljoner. Tillvägagångssättet hade begränsad framgång främst därför att överraskningseffekten var ringa och att avsikterna var svåra att dölja med sådana numerärer.¹²⁸

Den truppkonsumerande svepmetoden kom att ersättas under april 1950 genom generalen Briggs. Han hade en plan som tog ett bredare grepp mot upprorsrörelsen. Huvuddragen i planen bestod av att: dominera befolkade områden och upprätthålla säkerhet, bryta upp *Min Yuen*, isolera rebellerna från förnödenheter och underrättelser samt tvinga upprorsmännen till öppen strid.¹²⁹ För arméns del innebar planen ett närmare samarbete med polisen och att verksamheten på avlägsna platser skulle bli mer varaktig. Säkerhetsstyrkorna fick också upprätta baser i byarna varifrån den närliggande djungeln kunde kontrolleras. Briggs införde dessutom ett omflyttningsprogram av de kinesiska bosättarna, vilket bidrog till att reducera upprorets stöd. På det hela taget blev resultatet att upprorsgrupperna tvingades uppträda i mindre enheter och söka basområden på mer avlägsna platser. Det taktiska uppträdandet hos säkerhetsstyrkorna förändrades till att omfatta patrullverksamhet i små grupper, som förföljde motståndaren i djungeln och utförde bakhåll. Trots att både strategin och taktiken var verkansfull kunde upprorsrörelsen sätta igång en ny offensiv vid årsskiftet 1950-51. Det visade sig senare att rebellerna hade taktikanpassat sig och i högre utsträckning börjat infiltrera befolkningen för att komma åt förnödenheter.¹³⁰

Det kanske inte så mycket berodde på förändrade metoder som den koordinering mellan sociala och militära åtgärder engelsmännen vidtog, när större framgångar erhöles i början av 1952. En annan, men tvivelsutan, fundamental framgångsfaktor var löftet till malajerna om självständighet. En man som förstod att situationen i Malaysia avgjordes genom interaktionen mellan regeringen, befolkningen och upprorets nederlag var General Templer, utsedd till både regeringschef och chef för säkerhetsstyrkornas operationer. Ett uttryck, av honom ofta använt, som i senare tid nästan kommit att spegla en anti-gerillametod är: *"The answer lies not in pouring more troops into the jungle, but rests in the hearts and minds of the Malayan people."*¹³¹ För Templer handlade det om att vinna malajernas hjärta och själ (sinne). Under perioden med Templer förbättrades levnadsvillkoren i de nya byarna och ett självskydd i form av hemvärn byggdes upp. Säkerhetsstyrkorna bestod nu av 40 000 man varav 25 000 utgjordes av briter; polisstyrkan uppgick till 40 000 man.

När byarna kunde skyddas av andra enheter (hemvärn) blev säkerhetsstyrkornas huvuduppgift att utföra offensiva djungeloperationer, vilket innebar att förfölja,

¹²⁸ Stycket bygger på: Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 37

¹²⁹ Ibid, s 82-83

¹³⁰ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 60

¹³¹ Ibid, s 65, Översättning uteblir för att inte förlora citatets emfas.

lokalisera och störa upprorsgrupperna. Genom att obevekligt följa denna tidsödande taktik tvingades rebellerna att sprida ut sig ännu mer, något som ytterligare innebar förlorad slagkraft för gerillan. Resultatet av åtgärderna blev uppenbara vid årets slut 1952. De 6100 upprorsrelaterade incidenter som hade registrerats under 1951 hade nu sjunkit till 4700. Året därpå var de 1100.¹³²

5.4 Krigföringsprinciperna

Rörlighet

Under det inledande skedet av upproret kunde gerillan röra sig relativt fritt och de slog till mot vitala mål som polisstationer, gruvor och plantager. Rörelsefriheten innebar att attackerna kunde ske med kraft och ibland var enheterna mellan 100 och 200 man starka.¹³³ Vart efter säkerhetsstyrkorna utvecklade motåtgärder drog sig gerillan in i djungeln.

Malaysias täta djungler hade en dualistisk inverkan på upprorsrörelsen. Samtidigt som djungeln erbjöd ett gott skydd eliminerade dess svårframkomlighet i det närmaste möjligheten att snabbt samla styrkor inför ett kraftsamlat angrepp. Djungeln inskränkte MRLA:s offensiva kapacitet. Den kompensation som en otillgänglig operationsbas kan ge, i form av ostörda återhämtnings- och förberedelsemöjligheter, infann sig inte eftersom säkerhetsstyrkorna valde att föra strider även i djungeln.

Visserligen fortsatte upprorsenheterna att föra en rörlig strid med överraskande attacker och snabba reträtter men de kunde inte tillgodogöra sig några direkta fördelar såsom att behålla eller återta initiativet. Endast ett fåtal gånger kunde gerillan samlas för att genomföra större attacker och det var innan säkerhetsstyrkorna hade utvecklat lämpliga motåtgärder, det vill säga perioden innan 1951.¹³⁴

Samordning

MRLA:s olika regementen stred nästan uteslutande inom sina tilldelade områden, vilka överensstämde i stort med landets delstater. Oftast uppträdde gerillan i självständiga plutoner. Samordnade operationer mellan regementen eller kompanier förekom bara under konfliktens inledning. Den bristande samordningen berodde bl a på att gerillan endast förfogade över några få radiosystem – för det mesta obrukbara på grund av terrängen. Istället för radiokommunikation fick MRLA förlita sig till ett kurirsystem, som givetvis var känsligt för påverkan. Det finns exempel på att vissa regementen bara var i kontakt med högkvarteret tre gånger på ett år. Djungeln delade och fragmentiserade gerillagrupperna ytterligare.¹³⁵

För att överhuvudtaget kunna åstadkomma någon form av samordning utfärdade den kommunistiska centralkommittén direktiv i form av kvoter.

¹³² Stycket bygger på: Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 64-71

¹³³ Ibid, s 48

¹³⁴ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 61-62

¹³⁵ Ibid, s 11,56

Det kunde innebära att varje regemente månadsvis skulle utföra si och så många bakhåll, förstöra ett visst antal gummiträd eller döda ett visst antal fiender.¹³⁶ Befälhavarna i delstaterna fick stort ansvar för hur operationerna skulle genomföras. Mycket berodde på om direktiven kom fram i rätt tid – innan säkerhetsstyrkorna kunnat påverka och om lojaliteten fortfarande var obruten.

Mål

En kommunistisk regim i Malaysia var det överordnade målet för MCP. För att nå dit utarbetades en långsiktig plan bestående av tre steg. Det inledande steget omfattade gerillakrigföring och terrorism i syfte att störa landets ekonomi och att eliminera personer i statsförvaltningen. Därefter var avsikten att upprätta lokala, kommunistiska styrelser för frigjorda områden på landsbygden. I det sista steget skulle de frigjorda områdena förenas för att slutligen ta över städerna och landet i en total revolt.¹³⁷

De taktiska målsättningarna led av den bristande samordningen och att stridshandlingarna riktades hårt mot landets infrastruktur. De terroraktioner som befolkningen utsattes för bidrog föga till några frigjorda områden utan alierade istället den breda massan från upproret. En av de få taktiska mål som kunnat urskiljas är de målval som inriktades mot kommunikationer. Det fanns totalt sett en stor ambivalens i de taktiska målsättningarna som kännetecknas av de upprepade taktikrevideringar som genomfördes, bl a 1949, 1951 och 1953.¹³⁸

Kraftsamling

Det finns flera exempel på att gerillan lyckades att kraftsamla sina attacker till tid och rum, åtminstone före 1950. Under perioden 11 september-4 oktober- 1949 angrep gerillan i delstaten Pahang en by, en större plantage och tågstationen i Kaula Krau med 150-300 man stora enheter.¹³⁹ Styrkorna vittnar om att en sammandragning av trupper måste ha skett, eftersom inga självständiga avdelningar var så stora vid den tiden. När upprorsrörelsen drog sig inåt i jungeln och började operera i plutoner och grupper försvårades möjligheterna till kraftsamling avsevärt. Kvar fanns alternativet att kraftsamla insatser mot specifika funktioner. Detta tillämpades i viss mån men insatserna var för sporadiska och svaga för att ge betydande verkan på säkerhetstrupperna eller konfliktens utgång.

Styrkeekonomi

I syfte att vara mindre känslig för förluster agerade MRLA, de första månaderna av upproret, i förband som innehöll 300 man – fullt möjligt eftersom britterna ännu inte hittat framgångsrika motåtgärder.¹⁴⁰ Också de många taktikanpassningar som initierades av MCP visar att principen styrkeekonomi iaktogs. Inte minst är uppsplittringen till mindre grupper och etableringen av mindre

¹³⁶ Mackay, Donald, *The Malayan emergency 1948-60*, London: Brassey's, 1997, s 49

¹³⁷ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 51

¹³⁸ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 62 ; Neillands, Robin, *A fighting retreat the British empire 1947-1997*, 1996, s 158 ff; se vidare Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 60-69

¹³⁹ Mackay, Donald, *The Malayan emergency 1948-60*, London: Brassey's, 1997, s 83-84

¹⁴⁰ Neillands, Robin, *A fighting retreat the British empire 1947-1997*, 1996, s 158

djungelläger, för att undgå flygbekämpning, exempel på principen. Den konsekvent brukade överfalls/bakhållstekniken är ytterligare ett belägg.¹⁴¹ MRLA anpassade sina aktioner efter disponibla resurser och stred i första hand på eget initiativ då styrkeförhållandena var gynnsamma.

5.5 Övriga faktorer som försvårade upproret

Det inrättade hemvärnet (200 000 man, 1954) bidrog väsentligt till att skilja befolkningen från upprorsrörelsen. Hemvärnet, som bestod av malajer, skyddade såväl gamla som nya byar och gjorde så att säkerhetsstyrkorna kunde frigöras från stationär tjänst till djungeluppdrag.¹⁴²

Trots att MRLA i sitt ursprung hade ca 1000 veteraner från 2. VK saknades det militära ledare, särskilt någon med erfarenhet av reguljär krigföring och taktisk skolning. Efter Lau Yew (befälhavare över MLRA), som dödades redan 16 juli 1948, var det högre militära ledarskiktet tunt.¹⁴³

Upprorsrörelsen kom aldrig att dominera några områden där befolkningen fanns och således gick eventuellt stöd förlorat. En inte ringa bidragande faktor till det uteblivna folkstödet var den terror MRLA utsatte befolkningen för direkt eller indirekt.¹⁴⁴

Genom att basera sig långt in i djungeln hade MRLA inskränkt sin handlingsfrihet och operationsförmåga. De var utom räckhåll från vitala mål och underhållet blev knappt då *Min Yuen* fanns i byarna.¹⁴⁵

Säkerhetsstyrkorna lanserade tidigt en långsiktig strategi för att skära av gerillans underhåll. Alla områden där MRLA eventuellt kunde få förnödenheter förklarades som "kontrollområden". Från sådana områden fick inte mat, kläder och liknande föras ut och bl a ris ransonerades.¹⁴⁶ Moralen bland krigarna i MRLA fick sig en rejäl törn när de, p g a matbrist, beordrades till jordbruk istället för strid i samband med flertalet motgångar under 1952.¹⁴⁷

5.6 Tecken som talar emot krigföringsprinciperna

När *Min Yeun* förlorade folk ersattes dessa av individer ur gerillaförbanden, vilket försvagade upprorets offensiva kraft. Under 1957 beräknades det att 90 % av gerillan inte deltog i djungelstriderna.¹⁴⁸ En upprorsrörelse med numerärt underläge hade kunnat överse styrkeekonomin på ett annat sätt.

¹⁴¹ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 66

¹⁴² Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 66-67

¹⁴³ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 49

¹⁴⁴ Ibid, s 63

¹⁴⁵ Mackay, Donald, *The Malayan emergency 1948-60*, London: Brassey's, 1997, s 49 ff

¹⁴⁶ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 60

¹⁴⁷ Coates, John, *Suppressing insurgency*, 1992, s 67,69

¹⁴⁸ Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 68

Även om systemet med kvoter lyckades med att uniformera målvalet för gerillans attacker bestod bristerna i samordningen. Det var mycket upp till de olika regementsbefälhavarna att bestämma vilka mål som skulle väljas. Det fanns också ett kvittningssystem som gjorde att ett eldöverfall mot en konvoj kunde bytas ut mot ett visst antal förstörda gummiträd. På så sätt var det möjligt att en del regementen under en månad inte åstadkom annat än vandaliserad egendom – samordning och systemkollaps uteblev. Flertalet av de taktiska målsättningarna och handlingarna visade sig kontraproduktiva, med impliceringen att de inte bar mot upprorets övergripande mål. Ett exempel var när MRLA bestämde sig för att bränna de civilas identitetskort, vilket bara resulterade i minskat antal personer som kunde ge gerillan mat.¹⁴⁹ På det hela taget praktiserades principen om mål bristfälligt.

5.7 *Slutsatser*

MRLA:s uppträdande korresponderar till mönstret för metoderna i gerillakrigföring. Decentraliserat beslutsfattande, stridshandlingar med små förband, överfallsteknik och frånvaron av stationär strid återfinns som tydliga indikatorer.

Upprörsrörelsen baserade sin revolt på en kommunistiskt inspirerad ideologi som inte var förankrad bland folkmassorna. Vidare hade MCP missbedömt malajernas vilja att göra sig av med den engelska kolonialmakten. Den sannolikt största motgångsfaktorn var att upproret aldrig kunde erbjuda ett attraktivare alternativ än det löfte om självständighet som engelsmännen gav. Mycket tyder på att upproret var dåligt förberett och sattes igång för tidigt. Faktorer som talar för detta är gerillans låga numerären, den stora andelen terror mot befolkningen, bristfälligt materiel och avsaknaden av externa bundsförvanter.

Konflikten i Malaysia stödjer Arreguín-Tofts teori om strategisk interaktion. Engelsmännen besvarade MRLA:s gerillakrigföring med samma metod, vilket innebar en symmetrisk interaktion. Det brittiska samväldet var den starkare parten som kunde säkra det värde som satts på spel – ett självständigt Malaysia. Att sedan säkerhetsstyrkorna begränsade våldet mot befolkningen förstärkte den valda strategin.

Förutom bristen på folkets mentala stöd och engagemang var MRLA:s logistik en betydande svaghet under hela konflikten. Säkerhetsstyrkorna lyckades genom sin taktik effektivt skära av underhållet genom att flytta befolkningen till nya områden, som kunde kontrolleras lättare. När gerillan valde att dra sig in i djungeln blev underhållskedjan än mer utsatt. Säkerhetsstyrkorna med britterna i täten lyckades exploatera upprörsrörelsens blottor. Vidare visar upprörsrörelsens avsikter på alldeles för höga ambitioner i förhållande till sina resurser och motståndarens.

¹⁴⁹ Britterna införde personregistrering för att kunna ransonera mat. Se Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, 1967, s 53

Studien visar att upprorsrörelsens beaktande av krigföringens principer var marginell. Den enda princip som övervägdes på ett effektivt sätt var *styrkeekonomi* – beträffande förändringar i uppträdande syftande till en högre uthållighet. Det vidtogs en del åtgärder som troligen eftersträvade krigföringsprinciperna, men som blev verkningslösa på grund av andra felaktiga beslut. Ett exempel är samordningen genom kvoter som inte fick någon verkan på grund av elastiska tillämpningsmöjligheter. Det är säkerligen så att bristen på tydliga mål och adekvat samordning invercade negativt på övriga krigföringsprincipers tillämpning.

Aldrig så noga hänsyn till krigföringens principer kan kompensera en kamp med dåliga förberedelser, bristande folkligt stöd och grava försörjningsproblem. Ändå hade vissa motgångar kunnat undvikas genom en noggrannare hänsyn till principer som *mål* och *kraftsamling*. Vad hade inte kunnat åstadkommas om gerillan under det första halvåret slagit till mot enbart polisstationer, eller koncentrerat sig till en viss landsdel för att sedan utöka sin kontroll? Efter granskningen av upprorsrörelsens krigföring framstår samstämmigheten med konventionell krigförings framgångsfaktorer som låg.

6. Resultat

Uppsatsens ambition är att besvara den övergripande frågan: **Beror det på krigföringens principer att gerillataktik kan vara framgångsrik?** För undersökningen har valts att använda fem krigföringsprinciper som indikatorer.

I fallstudien om Algeriet finns det visserligen spår av att samtliga fem principer har praktiserats, men endast *mål, samordning och rörlighet* kan härledas till de medvetet övervägda för att nå framgång. Gerillan i Algeriet mötte en numerärt och materiellt överlägsen motståndare, vilket gjorde att konflikten inte explicit kom att avgöras på stridsfältet, utan också på ett politiskt-strategiskt plan. Ett folkligt stöd, omvärldens sympati och bristande fransk vilja bidrog sannolikt i högre grad till att Algerierna vann, än krigföringens principer.

I analysen av Malaysia är indikatorerna svaga, förutom i ett fall, för de undersökta krigföringsprinciperna. Gerillans handlingsmönster uppvisar bara sporadiska tillämpningar av principerna. Den enda aktivt och över tiden begagnade krigföringsprincipen var *styrkeekonomi*. Upproret som den kommunistiska gerillan startade saknade ideologisk förankring bland folket, vilka inte heller drevs av några idéer om emancipation från engelsmännen. Gerillan saknade grundläggande förutsättningar för en långdragen kamp. Konflikten på Malackahalvön avgjordes till stor del genom politiska åtgärder – som löftet om självständighet under pågående stridshandlingar.

I Algerietkonflikten återfanns tre krigföringsprinciper innebärande låg samstämmighet mellan gerillakrigföringens och konventionell krigförings framgångsfaktorer. Konflikten i Malaysia visar på att krigföringsprinciperna, om ändå bara en, förekom trots att gerillan förlorade. Sammantaget påvisar uppsatsen att existensen av krigföringens principer är högre i en konflikt där gerillan utgår som segrare. Sålunda finns det likheter mellan framgångsfaktorer i konventionell krigföring och gerillakrigföring. Det skall understrykas att det inte har kunnat identifieras något kausalt samband mellan gerillakrigföringens framgång och krigföringens principer. Resultatet kan därför endast vara giltigt för att visa hur krigföringsprinciperna bidrar till konflikternas utgång. Fallstudierna visar att andra faktorer som politiska och sociala – hemmahörande i den civila sfären – väsentligt bidrar till hur konflikter av gerillakrigskaraktär avgörs.

7. Slutdiskussion och sammanfattning

7.1 Resultatdiskussion

De två analyserade fallen visar att krigföringsprinciperna inte ensamma spelade någon avgörande roll för utgången av en konflikt med gerillakrigföring. Jag kan konstatera att folkets stöd och viljan från både befolkning och gerilla hade en dominerande inverkan. Upprorsrörelsens motivgrund är också synnerligen viktig, inte minst för kampens legitimitet. Utifrån de analyserade fallen framstår det som att folket är beredda att utstå en anseelig del oegentligheter om det handlar om frigörelse från en ockupationsmakt. När det handlar om maktövertagande eller regimstörtning uppfattar jag att folket har en lägre acceptans för grymheter. Möjligtvis är det så att religion och nationell frigörelse är starkare värden att slåss för än politiska ideologier. Det ger vid handen att en upprorsrörelse som omfattar samtliga tre centrala värden är en mycket farlig motståndare att möta. Gerillan i de båda konflikterna var numerärt och materiellt underlägsna men lyckades ändå ta initiativet och binda upp stora motståndarstyrkor under längre perioder i respektive konflikt. En förklaring till detta anser jag bli att ligga i gerillans förmåga att kompensera sitt underläge. Det handlar om att förfoga över något som motståndaren inte har. Lokal terrängkänedom kan vara en sådan tillgång som för gerillan innebär att förflyttningar sker snabbare och mindre ansträngande än för motståndaren. Genom att exploatera motståndarens felaktiga motåtgärder kan initiativet förstärkas. I Algeriet förstörde gerillan vägar och broar. De franska vägbundna mekaniserade styrkorna som sattes in kunde inte göra mycket åt den bergsbaserade gerillan som fortsatte att röra sig utanför vägarna. En svag aktör kan alltså binda en stark aktör om han kan utnyttja en bristande medvetenhet eller beredskap hos den starkare. Kompensationens livslängd beror givetvis på vilken tillgång som väljs att dra nytta av. Lokalkänedom kan relativt snabbt inhämtas av motståndaren och då gäller det att hitta en ny brist att dra fördel av.

Krigen i Algeriet och Malaysia är konkreta exempel på gerillakrigföring men är också två konflikter med stora olikheter. I Algeriet fanns det en samhällelig konformitet för upproret, om än inte total inledningsvis så blev den det. Algerierna hade tillgång till både operationsbaser ute på landsbygden, i bergstrakterna, och fristäder i sina grannländer. Den malaysiska gerillan saknade den breda folkliga förankring och fristäder. Genom att välja djungeln som operationsbas distanserade sig MRLA från såväl folket som sina mål. Medan aktörerna för gerillan i Algeriet hade en genomtänkt övergripande plan och fortlöpande översåg sin taktik, framstår upprorsrörelsen i Malaysia som i det närmast ostrukturerad och irrationell. En annan betydande skillnad var upprorens motivgrunder. I Algeriet var drivkrafterna av nationalistisk art kompletterad med religiösa inslag. Den malaysiska resningen hade kommunistisk influens och utfördes av en etnisk minoritet. Yttermera fick den algeriska upprorsrörelsen positivt världspolitiskt gensvar, något som inte lyckades etableras av den malaysiska motsvarigheten.

De skilda förutsättningar som redovisats ovan inverkade tydligt på det taktiska uppträdandet och i förlängningen på konflikternas utgång. Beträffande gerillan i

Malaysia är det exempelvis uppenbart att djungelbaseringen hämmade förmågan till kraftsamling. Uppsatsens resultat påverkas följaktligen av att förutsättningarna skiljer sig i de båda konflikterna, vilket sannolikt alltid kommer att vara fallet när två krig jämförs. Samtidigt påvisar olikheterna ett centralt förhållande: de **yttre icke-militära förutsättningarna** (folkets stöd, fristäder etc) påverkar väsentligt förmågan att tillämpa krigföringsprinciperna. Den rörelsefrihet som algerierna åtnjöt på grund av folkets stöd gjorde att de kunde samordna strider både i städerna och på landsbygden. Min bedömning är att konflikten i Malaysia hade fått ett annorlunda resultat om gerillan hade kunnat samordna sina insatser och etablerat ett systematiskt uppträdande, istället för det nu sporadiska. Å andra sidan skall det påpekas att vissa krigföringsprinciper är helt oberoende av yttre faktorer, som till exempel *mål*. Inget hindrar att du har en genomarbetad plan och ett förstäeligt mål även om du inte har folkets stöd.

Från allra första början hade jag förväntat mig ganska tydliga bevis för att krigföringsprinciperna ger framgång i gerillakrigföring. Den logiska förväntningen på resultatet – att fler principer återfinns i en konflikt där gerillan vann – har infriats. Andra resultat har inte varit lika förutsägbara. Det nu framkomna ömsesidiga förhållandet mellan principerna och de yttre faktorerna ökar insikten om gerillakrigföringens komplicerade och mångfacetterade natur. Mot bakgrund av att en stat med sin reguljära krigsmakt kan starta ett krig utan sitt folks medgivande, åtminstone teoretiskt, är det lite överraskande att se gerillans, om än hur hårt övertygad, beroende av folkets stöd för sin existens och framgång. Undersökningen har också fått bekräftat att gerillan inte äger någon egen spektakulär framgångsmetod, utan påverkas i krigshandlingar av samma principer som konventionell krigföring.

Jag har inte kunnat göra en direkt jämförelse med någon studie som haft samma forskningsansats – krigföringsprincipernas betydelse i gerillakrigföring. Däremot har de biresultat i form av yttre faktorer varit tämligen lätta att kontrollera med andras slutsatser. Inte minst professor Hahlweg klargör den civila sektorns betydelse: ”Gerillakriget vinnas eller förloras därför inom den civila sektorn, dvs. att dess öde avgörs av arten av den resonans, den finner hos folkmassorna.”¹⁵⁰

I den använda forskningsbakgrunden har respons kunnat erhållas. De två fall som är analyserade bekräftar Arreguín-Tofts teorier om asymmetrisk strategisk interaktion. Den svagare aktören är framgångsrik så länge han slåss på annorlunda villkor än motståndaren. Föreliggande uppsats kompletterar därvid Arreguín-Toft genom att fördjupa vad som ger framgång när asymmetrin är gerillakrigföring. Undersökningen visar också hur krigföringsprinciperna har betydelse för framgång, oavsett om interaktionen är symmetrisk eller asymmetrisk, när den svagare aktören använder gerillakrigföring. Följaktligen kan en konflikts utgång avgöras mellan en svag och stark aktör beroende på:

- Tillgången på de förutsättningar som möjliggör gerillakrigföring för den svagare aktören, t ex basområden och folkets stöd etc.

¹⁵⁰ Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, s 223 ff

- Hur väl krigföringsprinciperna tillämpas kopplat till förutsättningarna i punkten ovan.

Resultatet i denna uppsats antyder att bruket av en metod väsentligt påverkar utgången av en konflikt, inte bara att asymmetri råder i interaktionen mellan de inblandade. I allt väsentligt beror gerillakrigföringens framgång på samspelet mellan krigföringens principer och de yttre faktorernas befintlighet.

7.2 Metoddiskussion

Den använda metoden fungerar och ett utfall erhålls. Dock räcker inte metoden fullt ut för att förklara framgången med gerillakrigföring. Ur teoriansknytningen extraherades fem principer som indikatorer för framgång. Fler principer hade möjligen kunnat stärka metoden avseende principernas betydelse och inverkan. Alternativt kunde färre principer ha undersökts till förmån för fler konflikter. Risken vid ett sådant statistiskt angreppssätt är att belägg för krigföringsprinciperna som framgångsfaktorer helt kan utebli. Om enbart principen *kraftsamling* varit utsatt för granskning, när Algerietkriget analyserades, hade en inte alltför osannolik slutsats blivit att FLN/ALN helt bortsåg från krigföringens principer. Styrkan i vald metod är att den mäter värden som anses generella och giltiga för praktiskt taget alla former av väpnade våldshandlingar. Krigföringens principer är ingen exakt vetenskap, eftersom den som förlorar ett slag kan ha använt någon princip under något tillfälle. Ibland kan krigföringsprinciperna till och med stå i direkt motsatsförhållande till varandra, som kombinationen av överraskning och säkerhet.¹⁵¹ Hur som helst är det tydligt, både i teori och i praktik, att när fler principer begagnas är det till fördel. Sålunda visar sig praktiserad teori vara adekvat för en undersökning av framgångsfaktorer i krig.

När det är framgång som står i centrum för uppsatsen kunde det ha varit angeläget att undersöka fler fall där gerillakrigföringen utgick som segrare. Då hade teoriansknytningens relevans kunnat påvisas ytterligare. Krigföringens principer som indikatorer hade också framstått som mer solida. Däremot hade inte den genomförda falsifieringen kunnat erhållas. Soliditeten i indikatorerna stärks för övrigt lika mycket genom att påvisa deras frånvaro i en förlustkonflikt. I efterhand är det alltid lätt att resonera kring utfallets relation till undersökningsfallen. Hade det exempelvis blivit ett mer homogent resultat om bara fall från Afrika valts? Det vill säga att förlustkonflikten kunde ha varit en spegelbild av framgångskonflikten, att samma krigföringsprinciper som visade framgång också med sin frånvaro visade motgång. Dyligt resonemang går inte att bemöta med annat än ytterligare undersökningar. Fördelen med att ha studerat fall från olika världsdelar är att gerillakrigföringens generiska uttryck kunnat påvisas, eftersom inga synliga lokala eller kulturella skillnader gett genomslag. Dessutom har två olika motivgrunder för uppror belysts, vilket inte alls behöver vara fallet då bara en kontinent granskas. Utforskningen av gerillakrigföringens komplexitet och mångsidighet har gagnats av disparata geografiska undersökningsområden.

¹⁵¹ Larsson, Görgen, Enskild uppsats, bet: 19 100: 2010, *De direkta bekämpningssystemens död?*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2003, s 13

Graden av reliabilitet i undersökningen är svår att bedöma. Jag har inte något material att jämföra med där samma analysinstrument har använts på likartat forskningsproblem. Det krävs upprepade undersökningar med använd metod för att kunna ge något utlåtande om reliabiliteten. Vad det avser uppsatsens validitet uppskattar jag den som god, även om de operationella indikatorerna inte ensamma kan förklara framgången bakom gerillakrigföring. Min uppfattning är att sambandet mellan tillämpade krigföringsprinciper och taktiska framgångar har bevisats. Relationen mellan indikator, analysenhet och förväntat resultat utifrån använt material fungerar följaktligen och ger erforderlig validitet. Med anledning av att resultatet i genomförd studie inte entydigt kan peka på krigföringsprinciperna som framgångsfaktorer är generaliserbarheten begränsad.

Avslutningsvis poängteras att inget material på franska, arabiska eller kinesiska har använts. Den som har kunskaper i nämnda språk kan säkerligen förfina studien ytterligare.

7.3 Implikationer för Försvarmakten

Den genomförda undersökningen har använt sig av två konflikter som utspelade sig på 1950- och 60- talet. En alldeles relevant fråga att ställa sig är med vilken tillämplighet resultaten kan användas för modern krigföring och moderna konflikter. Finns det någon konfliktkontext som är värd att betrakta med de väsentliga påpekanden som görs i denna uppsats och är det aktuellt för Försvarmakten? Låt oss titta på följande exempel: En sönderfallande stat med havererat rättssystem, utpräglad svält och svåra umbäranden för befolkningen. Rivaliserande klanledare kontrollerar olika delar av landet. Strider pågår under inbördeskrigsliknande former. Det internationella samfundets inskickade fredsbevarande trupper angrips. Striderna eskalerar och befolkningen sluter upp bakom våldshandlingarna mot den externa parten. Huvudstaden får central betydelse för konflikten utveckling och där kan gerillataktik i stadsmiljö identifieras. Fredstrupperna ställs inför svåra etiska situationer då motståndaren inte drar sig för att använda mänskliga sköldar och beblanda sig med kvinnor och barn. Är detta ett fiktivt scenario hämtat från något krishanteringssymposium? Inte alls, det är i allra högsta grad den verklighet som utspelade sig i Somalia 1993.¹⁵² Den extrema situation som FN:s trupper och senare amerikanska styrkor hamnade i behöver på intet sätt utgöra normalbild för vad som måste kunna hanteras, men bör heller inte uteslutas.

Idag kännetecknas den globala instabiliteten bl a av strider som pågår i tredje världen mellan interna element. Oroshärdarna hittas främst i Asien och Afrika, men också Europa har fått sin del genom Balkanproblematiken. Afghanistan, Sierra Leone, Kongo och Liberia, listan kan göras lång och gemensamt för de allra flesta krigen är att de inte är mellanstatliga. Konflikterna har sina varierande

¹⁵² Högström, Ulf, "Behov och förmågor för fredsframtvängande insatsstyrkor i lågintensiva konflikter: Lärdomar från Somalia", *En ny medeltid*, Arne Baudin et al (red), Stockholm: Försvarshögskolan, 2002, 147-148

motivgrunder där etnicitet, religion, inhemsk territoriell tvist och ekonomiska intressen dominerar i olika grad. På grund av ländernas låga materiella och teknologiska standard är frånvaron av reguljära stridskrafter ofta påtaglig. När förutsättningarna är som beskrivet tillgrips inte sällan gerillakrigföring.

Sveriges internationella åtaganden växer, nu senast med insatsen i Liberia. Samtidigt debatteras det om vad det skulle innebära med ett svenskt engagemang i det projekterade snabbinsatsförbundet inom EU. Tanken med EU-förbundet är att kunna vara på plats snabbt, inom 15 dagar, i ett konfliktområde för att dämpa oro med hög våldsnivå. Oavsett med vilket motiv svenska förband sätts in runt om i världen finns det en uppenbar risk att uppgifterna måste lösas under lång tid. Det är för dessa insatser ett ökat medvetande om vad som driver en upprorsrörelse och dess krigföringsform är nödvändigt. Behovet av ett ökat medvetande görs inte utifrån några svenska tillkortakommanden utan snarare från risken att gå i enkla logiska fallgropar. Det är till exempel mycket enkelt att fastna för upprorsrörelsens numerär och dra slutsatser om förmåga utifrån den. Båda de upptagna fallen visar hur till synes ointressanta styrkejämförelser kan vara och att en liten styrka kan binda en stor styrka, och framförallt länge. Vem och vilka är motståndarna? Vi har följt två konflikter som hade olika nätverk och stödrörelser – paramilitära, stridande och icke-stridande. *Mousseblins* och *Fidayin*, en rörelse för landsbygden och en för städerna. Komplexiteten består i gytret av sammanlänkade sympatier för en gemensam sak. Att hitta kärnan eller kärnorna är en stor utmaning för dem som åtagit sig att dämpa en sådan konflikt. Var skall de fredsbevarande åtgärderna sättas in och med vilken början? Jag vågar inte uttala mig om turordningen men en sak är säker – det måste vara insatser som riktar sig mot upprorets hela existens. Det räcker inte med att enbart koncentrera sig på de väpnade handlingar gerillan utför, därför dessa är enbart en av metoderna för att nå målet. Gerillans förmåga att underminera motståndarens legitimitet är en betydande framgångsfaktor som också måste beaktas. Nu är det inte så att det är Försvarsmaktens sak att tillse helheten vid en konfliktlösning; ansvarsområdena är som bekant uppdelade. Ändå är det av vikt att kunna, ur militärt perspektiv, analysera utsikterna för framgång i en viss krigföringskontext, när politikerna aviserar deltagande. Här handlar det om att reducera riskerna för svenska förband och att undvika åtaganden med svåröverskådliga tidshorisonter, vilket borde tas emot tacksamt från statsmannanivå.

Alla de som ingår i en militär styrka avsedd för att stabilisera en konflikt med gerillakrigsinslag måste vara medvetna om de förekommande drivkrafter som för kriget vidare. Det tål att påpekas igen – gerillan slåss inte på traditionellt vis genom att fälla avgöranden, t ex om territorium. Gerillan slåss för att tära på motståndarens vilja att fortsätta sina krigshandlingar. Oaktat detta är krigföringens principer värda att utforska när framgången bakom gerillakrigföringen söks. Min undersökning ger vid handen att den som bedriver gerillakrig är känslig för bl a bristande kraftsamlings- och samordningsförmåga, i likhet med konventionell krigföring. Minst lika viktigt är att uppmärksamma de politiska och sociala grunder varpå upproret vilar. Sammantalet är budskapet följande: Krigföringens principer kan hjälpa till att hitta formerna för att hantera och motverka

gerillakrigföringens stridshandlingar, medan vägarna till att avsluta en gerillakonflikt måste sökas bland motivgrunder och yttre faktorer.

Vi i västvärlden måste förstå den enorma kraft som kan etableras när ett väpnat uppror kombineras med ”rätt” bevekelsegrunder. Då krig förs av religiösa eller etniska skäl har det sekulariserade Europa inte alltid kunnat inse djupet av motsättningarna. Folket spelar en central roll och har en stor betydelse för gerillans framgång. Det skulle nu vara lätt att peka ut folket och dess stöd till gerillarörelsen som den svaga punkt som åtgärder alltid bör koncentreras mot. Emellertid är det inte meningen att en internationell fredsfrämjande styrka skall ikläda sig rollen som motståndare och till varje pris nedkämpa och besegra upprorsrörelsen. Det är heller inte säkert att det är nödvändigt att alltid slå en kil mellan folket och gerillan, för att nå framgång. Med detta vill jag signalera en varning för att åter skapa tidigare framgångskoncept, t ex engelsmännens *”hearts and minds”*.

Amerikanerna försökte under Vietnamkriget kopiera engelsmännens omflyttningsprogram av bönder (likt det i Malaysia) till nya byar, vilket fick begränsad framgång. Varje gerillakonflikt måste analyseras efter sina unika förutsättningar och villkor. Vad varje nation bör göra som engageras för att dämpa en gerillakonflikt är att ställa sig frågan – varom handlar det? Den något kryptiska frågan implicerar klarlägganden om maktstrukturer, yttre stöd, folkets stöd, gerillans förutsättningar, politiska ambitioner och ekonomiska förhållanden. Kanske påpekandena förefaller vara väl truistiska men historien är inte utan betydande exempel då andra intressefält granskats noggrannare.

Konventionell krigföring och reguljära stridskrafter ägnar sig primärt åt krig mellan nationalstater och deras allianser. Gerillarörelser vilar på revolutionära och upprorsliknande grunder. Flera militärteoretiker påstår att framgångskriterierna kommer att vara mycket olika när två så skilda stridsformer jämförs. Uppsatsen har bidragit till att belysa detta påstående genom att undersöka de mest grundläggande framgångsfaktorerna: krigföringsprincipernas betydelse för gerillakrigföringens taktik. I tillämpningen av krigföringens principer är skillnaderna små på taktisk nivå. Förklaringen till gerillakrigföringens framgångspotential hittas i interaktionen mellan civilbefolkningen, en legitim motivgrund för kampen, politisk förmåga och gerillarörelsens militära duglighet. Fortsatta studier i ämnet bör ägna sig åt att försöka kanalisera de faktorer som gör att befolkningen, den stora massan, väljer att stödja upprorsrörelsen och framför allt att hitta indikatorer som kan ge vägledning om att våldshandlingar är nära förestående, särskilt i konfliktsammanhang som inte är mellanstatliga. Det torde vara angeläget att studera hur krig förhindras inte bara hur de skall vinnas.

7.4 Sammanfattning

Gerillakrigföringens karaktäristik och dess framgångsfaktorer står i fokus för denna uppsats. Ämnet känns angeläget mot bakgrund av Sveriges ökade engagemang i internationella konflikter. Den svenska försvarsmakten är konventionellt orienterad likt flera andra västländers väpnade styrkor. Vad kan då vara viktigt att känna till i ett eventuellt möte med någon som använder icke-konventionella metoder? Arbetet tar sikte på att undersöka vad som ger en

okonventionell metod som gerillakrigföring framgång. Syftet är att lyfta fram ett centralt område som bör iakttas för att bättre kunna agera i en annorlunda konfliktmiljö, att öka insikten om framgångsfaktorer har därmed upplevts som väsentligt.

Gerillakrigföringens utmärkande drag ägnas en grundlig uppmärksamhet för att kunna definiera dess existens i undersökta konflikter. Dessutom synas gerillakrigföringens position i förhållande till andra krigföringsnivåer och begrepp som asymmetri och lågintensiva konflikter. Teoribakgrund för undersökningen har hämtats ur krigföringens principer, baserad på den bearbetning som gjorts av militärteoretikern John F C Fuller (1878-1964). En finess med vald teori är att den utgår från konventionell krigföring, vilket gör att skillnader eller likheter i framgångsfaktorer på taktisk nivå enkelt identifieras. Teorin prövas i två fallstudier där förekomsten av krigföringens principer undersöks; slutsatser dras genom induktion. I varje fall analyseras vilka dominerande förfaringssätt aktörerna för gerillakrigföring använt och om framgång eller förlust beror på krigföringens principer. Fallstudierna grundas på militärteoretisk litteratur.

Uppsatsens övergripande problemformulering ”beror det på krigföringens principer att gerillataktik kan vara framgångsrik” besvaras genom att analysera två konflikter där utövarna av gerillakrigföring vann respektive förlorade. Kriget i Algeriet 1954-62 är föremål för granskning i det fall där gerillan utgick som segrare. Där kan en nationalistiskt motiverad upprorsrörelse följas i sin kamp mot det kolonialt styrande Frankrike. Fall nummer två är hämtat från Malaysia 1948-57. I detta krig förlorar den kommunistiska gerillan mot det brittiska samväldets säkerhetstrupper. Det är inte bara gerillans variationsrika tillvägagångssätt som beskrivs, utan också de åtgärder som vidtas av motståndarna till gerillan. Engelsmän och fransmän skiljer sig tämligen markant åt beträffande mått och steg för att slå ner upprorsrörelserna, vilket återspeglas i konflikternas utfall. De båda krigen visar hur miljön ger möjligheter och begränsningar för inblandade aktörer. I Malaysia var djungeln den omgivning som dikterade flera villkor för stridshandlingarna och i Algeriet bestämde landsbygden och stadskärnorna omväxlande premisserna. Trots betydande olikheter är såväl Algeriet som Malaysia tydliga exempel på hur en svag aktör kan binda en numerärt och materiellt starkare aktör under lång tid.

Den praktiserade teoriansknytningen och dess indikatorer i form av krigföringens principer förklarar till del vad framgången i gerillakrig beror på. I det fall där utövarna av gerillakrigsmetoder vann kunde fler principer beläggas, än i det exempel där de förlorade. På taktisk nivå är skillnaderna för framgång små mellan konventionell och okonventionell krigföring. Under arbetets gång har faktorer som politiska och sociala visat sig vara av synnerligen stor betydelse och nära sammanflätade med gerillaaktörernas militära framgångar. Folklig förankring, motiv och den grund varifrån upproret tog sin start är identifierande som sådana framgångsfaktorer. Studien begränsas något av det knappa material som finns att tillgå gällande forskning på den taktiska nivån i gerillakrigföring. Även om dokumentationen är något inskränkt befaras den som är insatt i spektakulära språk, som kinesiska och arabiska, kunna föra forskningsämnet en nivå högre.

Resultatet används i en avslutande diskussion som ägnar sig åt att belysa vad Försvarsmakten bör ta hänsyn till i en förändrad konfliktmiljö. De huvudsakliga budskap som levereras är att krigföringens principer är ett relevant instrument för att söka orsaker till framgång bakom gerillakrigföring men att varje konflikt måste granskas utifrån hela sin existens, vilket implicerar motivgrunder och yttre faktorer som ideologier, bundsförvanter och folkligt stöd. Sammantaget skall budskapen ge vägledning till åtgärder för att motverka och hantera konflikter som utkämpas med gerillakrigföring.

8. Käll- och litteraturförteckning

8.1 Tryckta källor

Fuller, J F C, *The reformation of war*, London: Hutchinson &co, 1923

Fuller, J F C, *The foundations of the science of war*, London: Hutchingson & Co Ltd, 1925

Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm: Försvarsmakten, 2002

8.2 Litteratur

Alexander , Martin, "France and the Algerian war: strategy, operations and diplomacy", *The journal of strategic studies*, vol 25, no 2, 2002

Arreguin-Toft, Ivan, "How the weak win wars", *International Security*, vol 26, No 1, 2001

Asprey, Robert, *War in the shadows*, London: Macdonald and Jane's publishers Ltd, 1976

Baylis, John, et al., *Strategy in a contemporary world*, Oxford: Oxford university press, 2002

Beaufre, André, *Modern strategi för krig och fred (1963)*, Stockholm: ePan, 2002

Beckett, Ian, *Modern insurgencies and counter-insurgencies*, London: Routledge, 2001

Campell, Arthur, *Guerillas a history and analysis*, Liverpool: London and Prescott, 1967

Chalian, Gerard (red), *Guerrilla strategies*, Los Angels: The Regents of the University of California 1982

Chin, Warren, "Operation enduring freedom: a victory for a conventional force fighting an unconventional war", R. Mockaitis and Paul B. Rich (red.), *Grand Strategy in the War Against Terrorism*, London: Frank Cass, 2003

Coates, John, *Suppressing insurgency*, Boulder: Westview press inc, 1992

Derradji, Abder-Rahmane, *The Algerian guerrilla campaign*, Lampeter: The Edwin Mellen press Ltd, 1997

Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod*, Lund: Studentlitteratur, 1993

Esaiasson, Peter, et al, *Metodpraktikan*, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2002

Friman, Henrik & René, Johan, *Den operativa krigskonsten grunder*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2000

Gregorian, Raffi, "Jungle bashing in Malaya: Towards a formal tactical doctrine". *Small wars and insurgencies*, vol 5, nr 3, London: Frank Cass, 1994

Hahlweg, Werner (1968), *Gerilla krig utan fronter*, Stockholm: P.A. Norstedt & Söner, 2002

Heggoy, Alf Andrew, *Insurgency and counterinsurgency in Algeria*, London: Indiana university press, 1972

Horne, Alistair, *A savage war of peace*, London: Macmillan London Ltd, 1977

Högström, Ulf, "Behov och förmågor för fredsframtvängande insatsstyrkor i låg-intensiva konflikter: Lärdomar från Somalia", *En ny medeltid*, Arne Baudin et al (red), Stockholm: Försvarshögskolan, 2002

Kaldor, Mary, *Nya och gamla krig*, Göteborg: Daidalos AB, 1999

Larsson, Görgen, Enskild uppsats, bet: 19 100: 2010, *De direkta bekämpningssystemens död?*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2003

Mackay, Donald, *The Malayan emergency 1948-60*, London: Brassey's, 1997

Marcusson, Björn, Enskild uppsats, bet: 19 100:2026, *Girigheten är drivkraften, våldet är katalysatorn och övergrepp metoden*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2000

Nasution, Abdul Harris, *Fundamentals of guerrilla warfare*, London: The Pall Mall Press ltd, 1965

Neillands, Robin, *A fighting retreat the British empire 1947-1997*, London: Hodden and Stoughton, 1996

O'Balance, Egar, *The Algerian insurrection 1954-62*, London: Ebenezer Baylis and Son ltd, 1967

Paget, Julian, *Counter-insurgency operations*, New York: Walker and Company, 1967

Peralta, Amanda, *Med andra medel*, Göteborg: Daidalos AB, 1990

Rekkedal, Nils Marius, *Modern Krigskunst*, Stockholm: Försvarshögskolan, 2002

Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare*, Malmö: Team Offset & Media, 1998

Tse-Tung, Mao, *Miltärpolitiska skrifter*, del ett och två, Peking, 1963, (övers)
Nils G.Holmberg, Bo Cavefors bokförlag, 1965

8.3 Litteratur från Internet

www.cdi.org/dm/2003/dm1-2003pdf

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/>

9. Abstract

Guerrilla warfare as a means in non-interstate conflicts is of current interest nowadays. Sweden has increased her commitment to international operations and that induces the chosen subject. The aim of the essay is to highlight some factors critical to success in guerrilla warfare, which can be of utmost concern to bear in mind when countering guerrilla warfare.

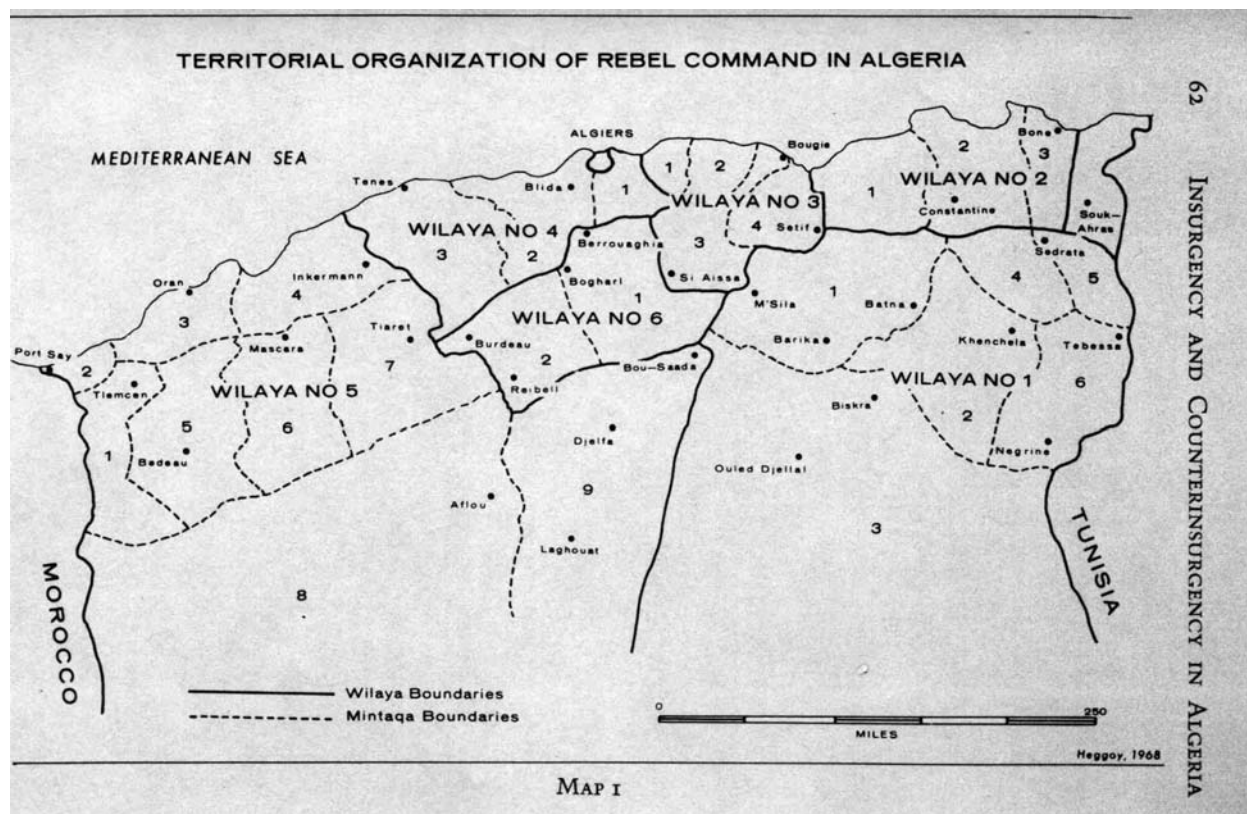
The survey uses an inductive method in the combination of case studies. To start with a profound examination of guerrilla warfare characteristics was conducted. Thereafter the principles of war, as theoretical success factors, were tried on the Algerian war (1954-62) and the Malaysia war (1948-57). The most important results are that the differences between conventional war fighting and guerrilla warfare are marginal at the tactical level. Furthermore the interaction between the population, the reason behind struggle and the guerrilla actors appeared to be essential for the outcome of each case.

The main question in this essay is: Do successes in guerrilla warfare depend on the principles of war? In the final discussion it is stated that unconventional methods must be handled by looking at the conflict as a whole.

Keywords: Principles of war, factors of success, guerrilla warfare, insurgents

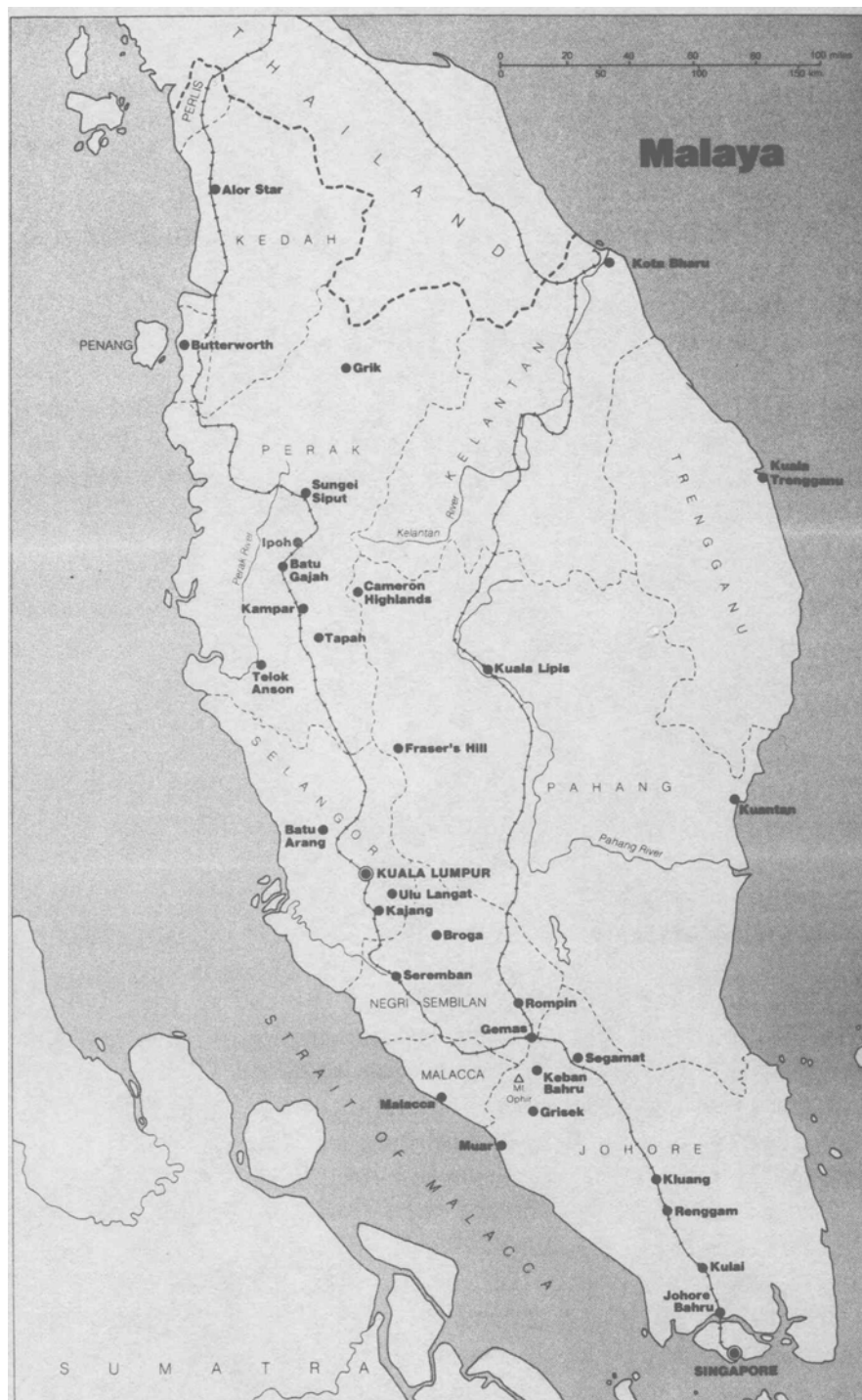
10. Kartbilaga

Karta 1. Utvisande gerillans indelning av Algeriet i *Wilayas* (provinser).

Ref: Heggoy, Alf Andrew, *Insurgency and counterinsurgency in Algeria*, London: Indiana university press, 1972

Karta 2. Malaysia (innan 1963)

Ref: Mackay, Donald, *The Malayan emergency 1948-60*, London: Brassey's, 1997